

Universitätsbibliothek Paderborn

**Tractatus Aliqui De Examine Conscientiæ Generali
Quotidiano Secundum Doctrinam S. P. N. Ignatii In Libello
Exercitiorum**

Palma, Luis de la

Coloniae, 1701

Tractatus Primus. De Forma Examinis Generalis Quotidiani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51909](#)

(5)

TRACTATUS PRIMUS.

*De forma Examinis Generalis
quotidiani.*

CAPUT I.

*Quid senserint Sancti Patres de Exercitio
hujus Examinis.*

Uoniam per Exomologes in peccata vetera delere non sufficit, verum etiam vitæ præsentis vitia emendare oportet: Examen sui quotidianum identidem adhibendum est. Hoc Examen dicitur Generale: propterea quod ad omnes hominis actiones sese extendat, quantumvis ad unius diei spatium arcet.

A 3

tetur.

tetur. Quid rei sit, quanta sit ejus necessitas, quantaque utilitas, per similitudines varias à Sanctis Patribus inculcatum est. Harum aliquas ipsissimis illorum verbis juvat producere.

S. Joannes Chrysostomus in illud Davidis, *Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini*: observat à Sancto Propheta hic assignari partes boni examinis, nimirum, inquisitionem, compunctionem, & propositum. „ Vi-
 „ disti, inquit, (a) optimam meden-
 „ di rationem: quomodo & præserva-
 „ toriis medicamentis usus est. Præci-
 „ pere enim ne in peccata incidas, præ-
 „ servatorii medicamenti locum obti-
 „ net, nempe, *irascimini & nolite*
 „ *peccare*. Illud autem, *quæ dicitis in*
 „ *cordibus vestris, in cubilibus vestris*
 „ *compungimini*, correctorii. Postquam
 „ enim peccavit, adhibet rursus medi-
 „ camenta, ab ipso qui peccavit acceptâ
 „ medicinâ. Hac ergo utamur medi-
 „ cina, *quæ nihil omnino habet diffi-*
 „ *cult*.

(a) *In Psal. 4.*

„ cultatis. Sin autem non sustinet a-
 „ nima meminisse peccatorum, eru-
 „ bescens & pudore suffusa, dic illi:
 „ Nihil lucri facis, si non memineris:
 „ sed magnum potius damnum accipis.
 „ Si enim nunc apud te non memineris,
 „ tunc ante omnium oculos tua sta-
 „ tuentur peccata. Sin autem nunc ea
 „ supputaveris: & ab illis cito libera-
 „ beris, & in alia non facile incides.

Bernardus (a) in illud Canticorum
Tempus putationis advenit, observat
 Spiritum-sanctum adhibere similitudi-
 nem vinitoris, qui amputat ramos inu-
 tiles, herbasque noxias eradicit. Ne-
 que id semel, sed saepius: semper enim
 repullulant ea quæ nocent. Hanc eam-
 dem diligentiam in rescissione vitiorum
 necessariam censet. „ Quis enim, in-
 „ quit, ita ad unguem omnia à se su-
 „ perflua resecavit, ut nihil se habere
 „ putet putatione dignum? Credite
 „ mihi, & putata repullulant, & effu-
 „ gata redeunt, & reaccenduntur extin-
 „ cta, & sopita denuo excitantur. Parum

A 4

est

(a) *Serm. 58. in Cant.*

„ est ergo semel putasse, læpe putan-
 „ dum est, imo si fieri possit semper:
 „ quia semper quod putari oporteat, si
 „ non dissimules, invenis. „ Sermonem
 hunc paulo post sic concludit. „ *Scruti-*
 „ *temur* juxta Prophetam *Vias nostras*
 „ *& studia nostra*, & in eo se quisque
 „ judicet profecisse: non, cum non
 „ invenerit quod reprehendat; sed cum
 „ quod invenerit reprehendet. Tunc
 „ te non frustra scrutatus es, si rursum
 „ opus esse scrutinio advertisti. Et to-
 „ ties non te fefellit inquisitio tua, quo-
 „ ties iterandam putaveris. Si autem
 „ semper hoc cum opus est facis: sem-
 „ per ergo opus esse tibi memine-
 „ ris.

Haud minus hoc loco quadrat simili-
 tudo patris familias rationem expenſo-
 rum exigentis à servo suo: quam idem
Chryſtoſtomus adhibet alio loco. (a)
 „ Statim, inquit, cum surreximus à
 „ lecto, priuſquam nos conferamus ad
 „ forum, vel priuſquam aggrediamur
 „ opus aliquod, vel privatum, vel pu-
 bli-

(a) *Serm. de Pœnit. & Conf.*

„ blicum: vocato ministro, rationem
 „ sumptuum petimus, ut sciamus quid-
 „ nam male, vel quid bene expenderit.
 „ Et si viderimus parum quiddam
 „ desiderari: omnibus modis reco-
 „ gitamus accessionum occasionem,
 „ ne inviti perdamus. Faciamus igitur
 „ hoc & in operibus nostris, vocata
 „ conscientia nostrâ, faciamus simili-
 „ ter rationem verborum, operum,
 „ cogitationum: & scrutemur, quid
 „ utiliter insumptum sit, & quid in
 „ perniciem nostram. Quæ concipi-
 „ scientia oculum in intemperantiam
 „ provocat: quæ cogitatio cum dam-
 „ no nostro in opus prodierit, vel per
 „ manus, vel per linguam, vel per co-
 „ gitationes ipsas. „ Ut vero fructum
 ab examine referamus, qui non in co-
 gnitione peccatorum, sed emendatio-
 ne consistit: sic pergit. „ Operam de-
 „ mus, ut ab intempestivo sumptu ab-
 „ sistamus. Pro semel male intumptis,
 „ aliud reponamus lucrum: pro verbis
 „ temere prolatis, sanctas preces: pro
 „ viâ, intemperanter facto, eleemo-

„ synas & jejunia. Quod si intempe-
 „ stivè insumpturi sumus, nullumque
 „ nobis vel reposuerimus, vel thesau-
 „ rizaverimus bonum: in extremam re-
 „ dacti inopiaim solvemus pœnam, im-
 „ mortali igni nos injicientes. Igitur
 „ servorum mane rationem facere con-
 „ suevimus: operum autem post cœ-
 „ nam & vesperam in cubilibus, nullo
 „ interturbante, nullo obstrepente,
 „ omnium eorum quæ per diem facta &
 „ dicta, rationes à nobis exigamus. Et
 „ si quid viderimus à nobis peccatum
 „ esse puniamus nosmetipſos: incre-
 „ pemus mentem & conscientiam;
 „ compungamus rationem tanto impe-
 „ tu, ut non audeat ultra exurgere, &
 „ in idem peccatorum profundum nos
 „ inducere, memores vespertinæ pla-
 „ gæ. Et quod tempus hoc huic ratio-
 „ ni accommodatius sit, audi Prophe-
 „ tam dicentem: *Quæ dicitis in cordi-
 „ bus vestris, in cubilibus vestris compun-
 „ gimi. ,*
 „ Comparatio judicis reum examinan-
 „ tis, in scriptis Patrum occurrit frequen-
 „ tius,

tiis. Bernardus ad Fratres de Monte
 Dei: (a) „ Dilce, inquit, secundum
 „ communis instituti leges tu tibi præ-
 „ esse, & vitam ordinare, & mores
 „ componere, & te ipsum judicare, &
 „ te ipsum apud te ipsum accusare, sæpe
 „ etiam condemnare, nec impunitum,
 „ dimittere. Sedeat judicans justitia,
 „ stet rea & seipsam accusans consciен-
 „ tia. Nemo te plus diligit: nemo te
 „ fidelius judicabit. Manè præteritæ
 „ noctis fac à temetipso exactionem, &
 „ venturæ diei tu tibi indicito cautio-
 „ nem. Vesperi diei præteritæ ratio-
 „ nem exige, & supervenientis noctis
 „ fac inductionem. Sic districto, ne-
 „ quaquam tibi lascivere vacabit.

Augustinus breviter: (b) “ Af-
 „ cendat homo adversum se tribunal
 „ mentis suæ: existimet illud, quod o-
 „ portet nos exhiberi ante tribunal
 „ Christi, ut illud recipiat unusquisque
 „ quod per corpus gessit, sive bonum,
 „ sive malum. Constituat se ante fa-

A 6 ciem

(a) *Ante med.* (b) *Homil. 50.*
inter 50 Cap. 4.

„ ciem suam, ne hoc postea fiat. „
 In hac similitudine fusior est Chryso-
 stomus, ad verba Psalmi 4. supra relata,
In cubilibus vestris compungimini. „ Post
 „ cœnam, *inquit*, quando itis dormi-
 „ tum, quando estis decubituri, &
 „ nullo prælente multa quies & silen-
 „ tium, & nemine inturbante pro-
 „ funda tranquillitas: excita judicium
 „ tuæ conscientiæ. Ab ipsa rationem
 „ exige, & quæ interdiu mala cepisti
 „ consilia, vel dolos construens, vel
 „ propinquum circumveniens, ea cum
 „ in illius quietis tempore in medium
 „ adduxeris, & improbis illis cogitatio-
 „ nibus conscientiam judicem dederis;
 „ eas fodica & dilania, & de eis poenam
 „ sume, occide cogitationem quæ pec-
 „ cavit. Id enim sibi vult illud: Com-
 „ pungite, pro eo quod est, pungite,
 „ stimulate, quæ in cordibus vestris
 „ dixistis interdiu. Hoc est, mala quæ
 „ cogitastis consilia, ea in cordibus ve-
 „ stris in tempore illius quietis punite:
 „ in ea animadvertisse, quando neque
 „ amicus inturbat, nec famulus ir-
 „ rat

„ ritat, nec turba negotiorum urget,
 „ tunc vitæ interdiu actæ rationem exi-
 „ gite. Et cur non dixit, verborum
 „ & factorum, sed malarum cogitatio-
 „ num? Hoc docens ex abundantia. Si
 „ enim mala sunt castiganda consilia, ut
 „ non in opus exeant: multo magis pro
 „ factis & dictis oportet angi animo.
 „ Hæc fiant singulis diebus: nec prius
 „ dormieris, ô homo, quam mente
 „ versaveris ea quæ à te interdiu perpe-
 „ ram acta sunt: & die sequenti eris o-
 „ mnino tardior ad ea ipsa rursus aggre-
 „ dienda.

Rursum alibi idem Chrysostomus. (a)
 „ An non codicem domi habes, in quo
 „ quotidianas rationes scribas? Habe
 „ item codicem in conscientia: & quo-
 „ tidiana peccata scribe. Verbi gratia:
 „ Cum in lecto tuo jaces, nec quisquam
 „ est qui tibi negotium facessat, ante-
 „ quam somnus irrepat, libellum in
 „ medium produc, & peccata tua tecum
 „ reputa, dicens apud te ipsum: Num-
 „ quid hodierno die vel sermone, vel

A 7 „ opere

(a) In Psalm. 50. Homil. 2. in medio.

» opere peccavi? Hoc ut faciamus mo-
 » net Propheta, cum ait: *Irascimini*
 » *& nolite peccare: qua dicitis in cor-*
 » *dibus vestris, in cubilibus vestris com-*
 » *pungimini.* Diurno tempore id fa-
 » ciendi spatum non habes: verum, &
 » Præfectorum metus, & sodalium col-
 » loquia, & negotiorum cura, & a-
 » lendæ prolis studium, & uxoris pro-
 » curatio, & parandæ mensæ sollicitu-
 » do, & denique infinitæ res, animum
 » tuum distrahabunt. Cum autem in lec-
 » tum, hoc est, ad tranquillitatis por-
 » tum te conjecisti, nec illus est qui ti-
 » bi molestiam exhibeat: dic cordi tuo,
 » atque animæ tuæ. Exegimus ho-
 » diernam diem, ô Anima: quid boni
 » fecimus, aut quid mali admisimus?
 » Ac gehennæ recordare, ut metu af-
 » fectum bonum augeas, malum au-
 » tem de medio tollas. Si in lecto sis,
 » atque in peccatorum tuorum memo-
 » riam venias, collacryma: atque hac
 » ratione ea in lecto delere potes. Deum
 » tuum roga atque obsecra: sicque cor-
 » pus somno trade, posteaquam prius
 » pec-

„ peccata tua confessus fueris, ac ra-
„ tiones à teipso exegeris. Sic enim
„ requiem à Deo obtinebis. Mole-
„ stumne ac grave est in lecto jacentem
„ quotidiana peccata supputare? Cum
„ autem ea supputas, animum tuum
„ suspende, ipsum expoli, ipsum ge-
„ hennæ metu aperi, ipsi sectionem
„ quæ dolore careat adhibe. Horren-
„ dum tribunal tibi effice, animum le-
„ niorem redde: ut postero die ad per-
„ petranda peccata cunctantius acce-
„ das.

Utilitatem hujus judicii declarat S.
Papa Gregorius, his verbis. (a) „ Quis-
„ quis æternitatis desiderio anxius, ap-
„ parere venturo judicii desiderat mun-
„ dus: tanto se subtilius nunc exami-
„ nat, quanto nimirum cogitat, ut
„ tunc terrori illius liber assistat. Et
„ ostendi sibi exoptat, ubi displicet: ut
„ hoc in se per pœnitentiam puniat, se-
„ que hic dijudicans injudicabilis fiat. „
Id ipsum insinuasse visus est ipse Aposto-
lus, cum ait: (b) *Quod si nos met ipsos*
di-

(a) II. Moral. 23. (b) I. Cor. II. 31.

dijudicaremus, non utique judicaremur.
 Chrysoſtomus in hunc locum (a) „
 „ Non dixit, si puniremus, si suppli-
 „ cium de nobis ſumeremus, ſed, ſi
 „ *dijudicaremus*: hoc eſt, ſi noſtra tan-
 „ tum voluerimus peccata cognoscere,
 „ ſi condemnare noſmetipſos, libera-
 „ remur utique & ab hujus & futuri ſe-
 „ culi ſuppliciis. Qui enim ſeipſum
 „ condennat, dupliciter Deum pla-
 „ cat: & quia peccata ſua cognofcit;
 „ & quia in posterum pigrior ad pec-
 „ candum efficitur.

Magnæ molis ſit dicta omnia Patrum
 congerere pondere iusto librantium diſ-
 cussionis hujus fructus eximios: de qui-
 bus ipſi etiam Sapientes ethnici, Philo-
 ſophique luce fidei deſtituti, præclarè
 ſenſerunt. Miffis ceteris, unus Seneca
 proferatur, qui remediis iræ valentiori-
 bus, (de quo vitio ferme erat) quoti-
 dianum animi ſui examen accenſet. (b)
 „ Animus, inquit, quotidie ad ratio-
 „ nem reddendam vocandus eſt. Fa-
 „ ciebat

(a) In I. Corin. I. hom. 28. (b) lib. 3.
 de Ira. cap. 36.

„ ciebat hoc Sextius, ut consummato
 „ die, cum se ad nocturnam quietem
 „ recepisset, interrogaret animum
 „ suum. Quod hodie malum tuum
 „ sanasti? cui vitio obstitisti? qua
 „ parte melior es? Desinet ira, & erit
 „ moderatior, quæ sciet sibi quotidie
 „ ad judicem esse veniendum. • Quid
 „ ergo pulchrius hac consuetudine ex-
 „ cutiendi totum diem? Qualis ille
 „ somnus post recognitionem sui se-
 „ quitur? quam tranquillus, altus, ac
 „ liber, cum aut laudatus est animus,
 „ aut admonitus, & speculator sui cen-
 „ sorque secretus cognoscit de moribus
 „ suis? Utor hac potestate: & quo-
 „ tidie apud me causam dico. Cum
 „ sublatum à conspectu lumen est, &
 „ conticuit uxor, moris mei jam con-
 „ scia, totum diem meum scrutor,
 „ facta ac dicta mea remetior. Nihil
 „ mihi ipse abscondo, nihil transeo.
 „ Quare enim quidquam ex erroribus
 „ meis timeam, cum possim dicere:
 „ Vide ne istud amplius facias, nunc
 „ tibi ignosco. In illa disputatione
 „ pu-

„ pugnatus locutus es : noli postea
 congregi cum imperitis : nolunt di-
 scere , qui numquam didicerunt.
 „ Illum liberius admonuisti , quam de-
 bebas : itaque non emendasti , sed
 „ offendisti . De cetero vide , non
 „ tantum an verum sit , quod dicis : sed
 „ an ille cui dicitur , veri patiens sit . „
 Quam egregiè describit formam mo-
 dumque , tum excutiendi , tum etiam
 corripiendi sui ipsius : quam potenter
 omnes ad judicium hoc invitat , à rei
 facilitate , à benevolentia Judicis , à cor-
 reptionis suavitate & secreto .

Synopsis totius Capitis hujus hæc est .
 Examen generale , medicinam esse , qua
 morbis animi medeamur : culturam
 horti interioris , quâ noxia quælibet e-
 vellamus : stateram æquam , quâ ratio-
 nem expensorum exigamus à nobis ipsis ,
 ne sensim ad æternam pauperiem rediga-
 mur : anticipationem judicii divini , ne
 hujus rigorem malo nostro subeamus :
 excussionem pulveris lutique abstensi-
 nem , à creaturis rebusque exterioribus
 adhærentis : macularum deterionem ,

quæ

(19)

quæ vestem animæ inquinaverunt: lavacrum, quo nosmetipſos abluiimus in ſanguine Agni: scopas, quibus animæ fordeſeverrimus, ut domus noſtra munda ſit & immaculata. Has iplas scopas adhibebat David, cum dixit: (a) *Meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam ſpiritu m eum.* Harum scoparum, ut obſervat Job, (b) major incumbit neceſſitas, his qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamen tum. Domus enim luteæ, quales ſunt quas incolimus, facillimè fordeſcunt.

Formam hujus Examiniſ proponit S. Ignatius in principio Exercitiorum hiſ verbis.

a) *Pſal. 76.7.* (b) *Cap. 4. 19.*

EXA-

EXAMINIS GENERALIS MODUS,

Particulas seu puncta quinque complectens.

Primum punctum est, Domino nostro Deo, pro beneficiis acceptis gratias reddendas esse.

Secundum, quod debemus pro cognitione & expulsione peccatorum gratiam flagitare.

Tertium, de admissis praesenti die peccatis rationem ab anima nostro exigere, per horas singulas, ex quo surreximus, vestigando. Et primo quidem, circa cognitionem, eodem ordine quo in Examine particulari traditum est.

Quartum, poscere veniam pro delictis.

Quintum, proponere cum Dei gratia emendationem: & orationem Dominicam post dicta omnia recitare. Pater noster.

CA-

CAPUT II.

*De Puncto primo Examinis, sive Actione
Gratiarum.*

Ante omnia inquirendum declarandumque est, quamob causam S. Ignatius hoc exercitium à gratiarum actione exordiatur. Primo quidem, actio gratiarum pro beneficiis acceptis, res obligationis rigidæ est, & Sacrificium laudis quo benefactor divinus honoratur; dein disponit ad nova majoraque beneficia de manu Dei recipienda. Neque enim dubium esse potest, quin defectu gratitudinis erga fontem ex quo omnia promanant, donorum cælestium abundantiam destituamur. Hinc reddito gratiarum tantopere commendatur à Sanctis Patribus: hinc ea toties inculcatur ab Apostolo Paulo: hinc toties re ipsa præstatur à Davide in Psalmis. Cautum porro voluit S. Pater, ne hæc gratiarum divinarum reminiscentia &

qua-

qualiscumque compensatio ab Exercitiis nostris spiritualibus, umquam abesset. Quamquam vero huic officio in Meditationibus locum non unum assignaverit, prælertim in colloquiis: fixè tamen in ipso Examinis principio debitum hoc locavit, veluti loco omnium securissimo. Neque enim Exercitia reliqua, vel omnium, vel cujusvis temporis sunt: Examen autem, ut patebit, & ab omnibus, & omni tempore adhibendum est. Ut enim momenti majoris negotia quandoque suffurentur tempus Orationis: at nullum omnino momenti tanti censeri potest, ut eripiat tempus Examinis. Non potuit igitur Ignatius gratiarum actionem firmiori loco collcare, quam in fronte Examinis.

Præterea, ipsa hujus disquisitionis natura, hoc officium gratitudinis quasi comitem subsidiarium postulat. Id ut liqueat, præfandum observandumque est, morem esse iustorum beneficia divina efflagitantium, ab indignitatis suæ accusatione orationem occipere: juxta illud, (a) *Justus prior est accusator sui.*

(a) *Prov. 18. 17.*

Con-

Contra vero, morem esse Dei dum in-
justis peccata improperat, revocare do-
na sua in memoriam, inchoando ab ex-
probratione accusandoque nos imme-
mores beneficiorum. Quoniam igitur
hanc disquisitionem instituimus, ut pec-
catorum & ingratitudinis nostræ nos ac-
cusemus: non possumus aptius exordiri,
quam à gratiarum actione de bonis à
Deo acceptis. Sive enim peccata nostra
incusamus ad divina beneficia conse-
quenda; sive de acceptis beneficiis gra-
tias agimus ad impetrandam veniam pec-
catorum: eadem utrumque emolumen-
ta proveniunt. Morem hunc, quem
dixi, observavit Deus, quando Davi-
dem adulterii arguit: sic enim illi per
Prophetam locutus est (*a*) *Hac dicit Do-*
minus Deus Israël: Ego unxi te in Regem
super Israël, & ego erui te de manu Saul,
& dedi tibi Domum Domini tui, &
uxores Domini tui in sinu tuo, dedique
tibi domum Israël & Juda: & si parva
sunt ista, adjiciam tibi multo majora.
Quare ergo contempñisti verbum Domini,

ut

(*a*) *2. Reg. 12. 7.*

ut faceres malum in conspectu meo? Eti-
terum, cum rebellem populum suum
gravissimè reprehendit per Michæam
(a) *Popule meus quid feci tibi, aut quid*
molestus fuit tibi? responde mihi. *Quia*
eduxi te de terrâ Ægypti, & de domo
servientium liberavite..... Et custo-
disti præcepta Amri (impii Regis Iſraël,
patris Achab) & omne opus domus A-
chab, & ambulasti in voluntatibus eo-
rūm, ut darem te in perditionem, & ha-
bitantes in ea in sibilum. Hæc ad ex-
aggerandam scelerum gravitatem, pu-
doreque peccatores confundendos, ve-
recundiamque concitandam, ac extor-
quendam. Tantas habet vires reme-
moratio beneficiorum.

Viam longè aliam ineunt justi, cum
ad gratias & beneficia divinam miseri-
cordiam student pellicere: ante om-
nia reos se profitentur, Deumque
delictorum suorum memorem reddunt.
Tobias senior ingemiscens, & cum
lacrymis ad Deum conversus, in
hunc modum orationem ordiebatur.

Justus

(a) *Michæel. 3.*

(a)
tu
me
pe
me
no
di
ter
im
tha
niu
fle
vi
mi
pi
gel
tra
Da
hæ
fec
&
dic
phe
bus

(c)

(a) *Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt..... Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.* Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captivitatem: & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus. Be-thuliâ per Holofernem ad rerum omnium desperationem redactâ, populus flens & ululans sic orabat: (b) *Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus.* Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te. Danielis Babylone captivi oratio erat hæc. (c) *Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus: & declinavimus à mandatis tuis ac iudiciis.* Non obedivimus servis tuis Prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo Regibus nostris, patribus nostris, omniq[ue]

B

populo

(a) *Tobiae. 3. 2.* (b) *Jud. 7, 19.*
 (c) *Daniel 9, 5.*

populo terra. Tibi Domine iustitia:...
nobis confusio faciei, regibus nostris,
principibus nostris, & patribus no-
stris, qui peccaverunt. Tibi autem
Domino Deo nostro misericordia
& propitiatio, quia recessimus à te. Ad
hanc ipsam rationem, iusti alii ante Dei
pedes prostrati, & misericordiam im-
plorantes, ante omnia reatum suorum
gravitatem exponunt. Mirabilis enim
vero Rhetorica, & Oratorum omnium
Regulis è diametro adversaria. Etenim
qui ab homine nititur sive gratiam sive
veniam consequi, argumentum dicen-
di desunit à meritis personæ, & præcla-
rè gestis: qui vero divinam opem im-
plorant, tamquam telum maximè effi-
cax, peccata sua promunt & multa &
magna, ut Deum sibi reddant propitium
& liberalem, atque in hunc modum per-
orant. Tantum abest, Domine Deus,
ut dignum me comperiam beneficio,
quod exposco; ut mille titulis potius me
indignum reddiderim; neque mihi ul-
latenus, sed unicæ misericordiæ tuæ
quæcumque impetro adscribere possim.
Magna

Magna

Magna sunt omnia, quæcumque in creaturas tuas derivas, hoc ipso, quod promanent ex te: verum magnitudo hæc increvit summoperè, propterea quod ea conferantur immeritis: quantumque cumulus peccatorum meorum mihi detrahit meritorum, tantum addit beneficiorum tuorum magnitudini incrementum. Gratiæ tuæ munera non efficient, ut me aliis melioribus comparem: tua illa sunt, quæcumque elargiris, omni ego nuditate, ignominia, supplicioque dignissimus. *Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ.* (a) Novi, Domine, quia natura tua misericordia est, proclivis ut divitias bonitatis lux creaturis semper communicet: at peccata mea veluti constringunt & ligant munificas manus tuas. Id compertum habeo, Domine mi: propterea supplex veniam peto, ut sublato obice, gratiarum tuarum abundantia in me defluat. En affectus quos involvit accusatio sui in principio orationis. Ejus efficaciam auget: quoniam tollit obsta-

B 2

cula

(a) Baruc. i, 15.

cula gratiæ impetrandæ. Disponit ad depressionem sui dona integrè adscribendo donanti, neque sibi relinquendo quidquam præter verecundiam & pudorem. Excitat etiam ad gratias agendas: tum quia crescit beneficium ab indignitate recipientis; tum quia per se maiorem gratitudinem postulat, quod non nisi ex misericordi liberalitate donatum est.

Jam porro videamus, eadem hæc omnia profluere ex gratiarum actione, quam præmittimus, dum accingimur ad excutiendam conscientiam, aliaque quæ discussionem hanc consequuntur. Quando enim Exercitium hoc sic incipimus, tantumdem agimus, atque si exordiremur hoc modo. Millenis titulis me tibi devinctum, millenis aliis atque aliis devincire pergis in dies: ut si delem tibi Domino meo serviam servitatem. Si huic debito desum, in me unum cadit culpa, notaque ingratitudinis tantò gravioris, & detestabilioris, quantò beneficiis ex omni parte amplissimis minus respondeo. Non est tamen
unde

unde spem abjiciam, atque animis cadam: cum inter tot noxas, quæ quotidie me circumdant, re ipsa experiar torrentem gratiarum, misericordiæ, amoris que tui, in me nondum arescere; sed beneficia beneficiis tuo munere superadjici. Novi Domine per hanc inertiam torporemque meum irritari te ad vindictam, ut qui amore non trahitur instar filii, stimulis pœnarum servilibus excitetur. Hoc igitur fixum habeo rationem inire mecum, & prævenire iustitiae tuæ flagella, & detectâ debitorum summâ pro his satis dare, ut tu Pater Misericordiarum flectaris, & peccata filii tui dissimules. Hæc ergo ratio est, quâ Examini huic principium damus. Hoc punctum primum, sive gratiarum actio, si rem attentius inspicimus, veluti compositio loci est; quâ constituimur in præsentia Dei, tamquam Patris amantissimi, & benefactoris immensi, qui dona sua vetera novis & majoribus augere paratus est. Considerari etiam potest hoc punctum, veluti Oratio quædam præparatoria ad hoc exercitium, quâ nos

disponimus ad cognoscendum numerum gravitatemque erratorum, ut fiducia nostra crescat de culparum venia consequenda, atque ad expungenda debita novis beneficiorum auxiliis cælitus roboremur. Hæc enim sunt Examinis effecta præcipua.

At, ne quælo inter beneficia, de quibus gratias agimus, illud excidat, quod & quotidianum, & ad extimulandam socordiam nostram summopere observatu necessarium est. Promptitudo scilicet misericordis Dei, quâ infirmitati nostræ condolens, quotidie ignoscit peccantibus, etsi post dolorem & propositum rursus in delicta eadem recidamus. Tangit hoc beneficium S. Basilius, & de eo docet agere gratias singulares, his verbis: (a) " Gratias tibi ago, Domine, propter incredibilem clementiam, & inferendis hominum culpis facilitatem tuam: qui peccantem me quotidie patientiâ tuâ sustines, & ad resipiscendum omnibus nobis potestatem facis. Propter hoc

(a) *Constitut. Monast. cap. 2.*

„ hoc enim taces, & nos sustines Do-
 „ mine, ut tibi gratias agamus, qui
 „ salutem generis nostri, modò ter-
 „ rendo, modò leniter exhortan-
 „ do, moderaris : quique per
 „ Prophetas primò, postremò etiam
 „ per adventum Christi tui nos
 „ visitaveris. Tu enim finxisti nos,
 „ & non ipsi nos: tu es Deus noster.
 „ Eodem spiritu Deum allocuta est,
 „ quæ dixit: (*a Benedictum est nomen*
 „ *tuum Deus Patrum nostrorum: qui*
 „ *cum iratus fueris misericordiam*
 „ *facies, & in tempore tribulationis*
 „ *peccata dimittis his, qui invocant*
 „ *te., Hæc de Puncto primo suffi-*
 „ *ciant.*

(*a Tob. 3, 13.*

C A P U T III.

De secundo Puncto Examinis, sive Petitione gratiae.

Punctum alterum est, pro cognitione & expulsione peccatorum gratiam flagitare. Huc enim præcipue dirigitur hoc exercitium, ut & cognoscantur peccata, & expellantur. Quoniam verò utrumque hoc negotium neque paucis neque parvis difficultatibus impeditur: gratiâ divinâ utrimque opus est singulari. De difficultatibus circa hanc cognitionem, hic agemus: de iis, quæ expulsione in concernunt, dicemus aliqua ad punctum quartum & quintum. Tria igitur cognitionem hanc difficilem reddunt. Primum oritur ex parte intellectûs, alterum ex parte voluntatis, tertium ex parte sensuum distractorum.

Ad tollendam difficultatem primam, intellectum illustrari necesse est, ut discernat

scernat inter bonum & malum. Quan-
 tòque defectus minutiores sunt, quos
 perspectos emendatosque volumus,
 tantò luce indigemus majore. Neque
 enim atomos, nisi ad solis radios perfen-
 tiscimus: & in omni arte mechanicâ,
 quantò artifex excellentior est, tantò
 operis perfectionem intimius penetrat.
 Hic errores detegit aliis minus notos,
 aut non observatos: hic multa castigan-
 da reperit in iis ipsis, quæ plerique pro
 absolutis habent. Pictorem reperias
 numquam manum renoventem à tabu-
 la, & in ea semper aliquid emendantem,
 quod ceterorum oculos fugit: ubi pic-
 tor minus perspicax proponit publico ta-
 bulam tamquam numeris omnibus per-
 fectam, & tamen vitiosam. Unde
 hæc differentia? nisi à defectu artis,
 facultatem cognitivam insufficientis, ut
 neque perfectionen operis assequatur,
 neque penetret ejus perficiendi modum.
 Hoc ipsum evenit in progressu spirituali:
 ubi illud agimus in primis, ut ad imagi-
 nem Domini nostri Jesu Christi actiones
 omnes efformemus. Ad hoc verò vis

B. 5

animæ

Peti-
 ratione
 etiam
 igitur
 antur
 niam
 que
 s im-
 opus
 s cir-
 s: de
 , di-
 m &
 onem
 n ori-
 parte
 uum
 nam,
 it di-
 ernat

animæ perspectiva cælesti lumine instruenda est, ut virtutis cuiusque & axiomata & exercitationem perfectam probè intelligat. Porro lucem hanc in nos transfudit aspectus Domini nostri: quando illum non in umbris aut figuris contemplamur, sed in seipso. Quemadmodum ad hoc ipsum ipse se in terris spectabilem reddidit, ut in faciem ejus figeremus obtutum, & in eamdem transformaremur imaginem, ut ait Apostolus. (a) *Omnes revelatâ facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* A luce minori ad majorem: & pro lucis incremento, ad erratorum minutias magis magisque in examine detegendas.

Ex parte voluntatis plurimum impedit amor proprius. Hic enim ntitur tegere defectus & excusare, quando in lucem proferendi accusandique sunt. Non amat cognosci, id quod sibi adversatur: neque ad id attendi, quod naturæ ingratum est. Suppetias petit à sensibus

(a) 2. Corinth. 3, 18.

sibus in res externas distrahi solitis, neque patientibus animi collectionem ad sui cognitionem: & ut sensus denique vi adhibitâ contineantur, hebetes sunt, & stupent, ut interiora sua perspiciant. Quodque illis contingit qui à claro die transeunt in locum tenebrosum, ut sub ingressum nihil omnino videant, sed sensim lucem aliquam nanciscantur: hoc ipsum accidit iis, qui excutiendis conscientiæ erratis recenter animum applicant. Molestia subtilitasque materiæ, repugnantia amoris proprii, libertas sensuum rebus omnibus præterquam sibi intendere afluxorum, usque adeo mentem offuscant, ut parum absint à cæcitate. Verum disquisitionis perseverantia, concomitante luce gratiæ divinæ, paulatim efficit, ut peccata cognoscant, & detestentur. Consuetudo enim inspiciendi seipsum, & commorandi in secreto cordis, facit ut occulta pandantur, & revelentur abscondita, ut rectè adnotavit Richardus. (a)

B 6 Quoniam

(a) *De Somnio Nabuchod. cap. 22.*

Quoniam igitur (a) pravum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Nisi (b) Scrutans corda & renes Deus? Nemo ergo hanc abyssum penetrare præsumat, nisi induatur virtute ex alto, (c) quæ illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordium. (d) Hæc igitur causa est, cur gratiarum actionem, ad peccatorum cognitionem & expulsionem petitio gratiæ subsequatur.

Duo hic notanda occurrent. Primo, duo hæc priora puncta examinis, respondere Orationi præparatoriæ & præambulis Meditationis. Oratio, quam S. Ignatius præparatoriam vocat, secundum ejus leges Meditationi semper præmittitur, ut per eam disponatur anima ad utiliter tractandum cum Deo. Oratio verò præparatoria in hoc examine gratiarum actio est, ut dictum superius. Huic Orationi proximè conjungitur Compositio loci, quâ Deum nobis nolque Deo præsentes sistimus, idque eâ ratione

- (a) Ferem. 17,9. (b) Psal. 7, 10.
- (c) Luc. 24,49. (d) 1 Corin. 4, 5.

ratione quam postulat materia ad meditandum proposita: in Examine autem Deum nobis præsentem constituimus, ut liberalem, amabilem, promptum ad ignoscendum & beneficiendum, ob rationes in punto primo memoratas. Succedit in Meditatione alterum præambulum, quo petimus à Deo fructum, quem Meditationi præfiximus: cum igitur Examinis fructus sit, cognitio & emendatio peccatorum; ante discussiōnem conscientiæ, hunc fructum consequi petimus. Quorum hæc? Ut patet, quantoperè convenienter Meditation, & Examen: & quam constanter utroque eadem doceat idem Autor & Magister.

Notandum secundò: quemadmodum præambulis non est diutius immorandum, quam requirat dispositio ad Meditationem, quam ex instituto aggredimur: id ipsum etiam in hoc gemino capite Examinis usuvenire. Etsi enim beneficia divina considerationis materiam subministrent, quam facile sit ad dies plures & menses extendere: hoc ta-

(38)

men loco breviter expedienda sunt, ut
& ipsa petitio gratiæ. Pro qua servire
potest hæc methodus: Tu verò benig-
nissime & liberalissime Deus, benefi-
ciis tuis innumeris in me collatis hoc
præterea adjice, quod divinam Majesta-
tem tuam humillimè rogo, ut in ani-
mam meam emittas lucem, & verita-
tem, & abundantiam gratiæ tuæ, quâ
meipsum sine dolo cognoscam, sine a-
dulatione reprehendam: & per notitiam
peccatorum ad contritionem veram
pœnitentiamque perveniam.

CA-

C A P U T I V.

De tertio Puncto Examinis, sive Inquisitione peccatorum: & de vitio circa hoc Punctum per defectum.

Sequitur punctum, à quo nomen habet hoc exercitium, quodque ejus substantia ac veluti corpus est, scilicet, discussio peccatorum illius diei: nisi seduli hīc sumus, destituimur fructu sperato. De discussionis hujus objecto, sive de rebus quæ examinandæ veniunt, sive de ratione quā peccata ordinaria cogitationum, verborum, & operum ad certa quædam capita reduci possunt, nunc quidem sermo non est: erit Tractatu sequenti, ubi de materia hujus Examinis. Formam ejus hīc versamus, atque ea pertractamus, quæ inquisitioni huic vel obfunt, vel prosunt.

Tria sunt, ut præcedenti capite dicebamus, quæ cordis sinum excutienti negotium faceffunt. Primum est absentia lucis, quæ requiritur in intellec-

A-
tu,

tu, ut sibi quisque præfigat normam
 rectam, sive legem certam & regulam
 agendorum. Alterum amor proprius,
 qui prohibet ne culpis nostris pondus
 demus & gravitatem, quam in se ha-
 bent. Tertium distractio sensuum, quæ
 impedit attentionem, & memoriam di-
 vertit ad alia: unde fit, ut declinet ho-
 mo ea intueri quæ intra se sunt, & va-
 getur extra se. Ex tribus his capitibus
 in hoc Examine oriri solent vicia duos sibi
 mutuo adversaria: alterum ex defectu,
 alterum ex excessu. Vicium ex defectu
 illorum est, qui revera se non excutunt,
 sive quia huic exercitio tempus certum
 stabileque non fixerunt; sive quia tem-
 pus quod præfixerunt, exercitiis aliis
 pietatis, vel alterius generis cogitatio-
 nibus consumunt. Non stimulantur
 ad inquirendum, quia nihil inveniunt:
 certum tamen est, nihil invenire, quia
 non inquirunt. Alii qui vitio contra-
 rio per excessum laborant, toti sunt in
 hoc opere, & cum anxietate immoder-
 ratâ, atque nimiâ perturbatione animi
 sua omnia recognoscunt. Utrumque
 hoc

hoc vitium ex uno eodemque amoris
 proprii fonte scaturit. Primi quidem
 ex amore sui declinant peccatorum suo-
 rum conspectum: posteriores verò ex
 principio eodem horrent erratorum
 pœnas, utque illas evitent timore per-
 celluntur ubi nullus est timor; & scruta-
 tantur intima, ut culpas inveniant, etiam
 ubi non sunt. Si in examine non de-
 prehendant farraginem delictorum,
 seipsoſ torquent, & in extremas redi-
 guntur angustias. Susplicantur de opere
 malo, quod ne quidem in mentem
 venit: liquidèque ſibi adſcribunt, quod
 nullatenus perpetrarunt: atque ex hiſ
 ipſis ſcrupulis ſcrupuli pullulant alii
 atque alii. Dumque ex una parte per-
 ſuafum habent circumferre ſe conſcien-
 tiā oneratam peccatis, & ex altera
 cæcos eſſe ſe qui delicta ſua non videant:
 lancinant ſeipſos, excruciantque cor
 ſuum dolore noxarum magno, & fructu
 exiguo. Contingit utriſque id quod
 peregrinantibus, qui aberrant à via
 rectâ, quam ignorant. Horum enim
 aliqui humi conſident, neque ſtudent
 iter

iter prosequi: aliqui se fatigant, percurruntque montes & valles, neque tamen hilum proficiunt. Amor proprius illis persuadet quietem, ne contendant frustra, atque operam perdant; his laborem iudefessum, ne traducant noctem sub dio. Utrumque oritur ex ignorantia viæ certæ. Idem prorsus evenit in re, quam agimus. Qui destituuntur legibus certis & regulis ad hoc opus determinatis, partim ab examine abstinent, partim cruciabili modo excedunt. Utrique errant damno suo gravissimo, siquidem ad profectum suum spiritualem aspirant.

Primis illis, qui per defectum peccant, proderit haud parum, attendere ad verba S. Patris nostri, qui tria postulat in hoc punto. I. Rationem ab anima nostra exigere. II. Per horas singulas ex quo surreximus vestigando: & primo quidem circa cogitationem, deinde circa loquaciam atque operationem. III. Eodem ordine quo in examine particulari traditum est. Hæc tria, inquam, si serventur, conferent plurimum, tum ut

ut superentur difficultates supra memo-
ratæ; tum in primis ut excutiatur vitium,
quod oritur ex defectu. Verbum enim
illud, *rationem exigere ab animâ suâ*,
virtutis magnæ est, ut homo animo
humili & demissivo vivat, tamquam vitæ
rationem aliquando redditurus, atque
intra seipsum habens qui illam exigat.
Etenim, *rationem exigere*, jurisdic-
tions vocabulum est, quam agnoscere
reformidant, quibus peccandi libertas
placet. Juxta illud Jobi: (a) *Vir vanus*
in superbiam erigitur, & tamquam
pullum onagri se liberum natum putat.
In quæ verba Gregorius. (b) „Fit
„ plerumque ut anima pravis desideriis
„ serviens, à jugo se divini timoris
„ excutiat, & quasi in malorum per-
„ petratione jam libera, omne quod
„ voluptas fuggerit implere contendat.
Quisque igitur sibi persuasum habeat,
pollere se jurisdictione in seipsum: ne-
que aliter vitam instituat, quam ratio-
nem aliquando exactam Deo daturus,
& ne rationis hujus dein reddendæ obli-
vio.

(a) *Job. 11, 12.* (b) *10. Moral. 10.*

vio subeat, jam nunc sollicitus sit ut quotidie illam exigat à seipso.

Hoc posito, rationem reddendam esse: supponendum ulterius veluti indubitatum, neque rationem ullam posse dari, neque exigiri, nisi cum respectu ad regulam certam & determinatam, ad quam rationis æquitas appendenda sit. Ut, si ratio danda sit expensorum, necesse est pecuniarum summam certam & determinatam illi concreditam fuisse, cui dare rationem incumbit: cum his enim pecuniis tamquam regulâ commensuranda hæc ratio est. Si vitæ vel actionum danda ratio est, qualem exigit judex à reo: oportet dari legem vel leges certas & determinatas, ad quas tum accusatio, tum sententia ipsa respi- ciant. Eodem prorsus modo nequit homo rationem exigere ab anima sua, nisi hanc referendo ad legem vel leges certas, secundum quas ipse se accuset, & in se sententiam ferat. Momenti summi doctrina hæc est: utpote à qua pendeat magna ex parte profectus omnis spiritualis. Propterea verissimè Tho-

mas

mas à Kempis (a) *Secundum propositum nostrum cursus profectus nostri.* Propositum, quod nobis formamus, lex & regula nostra est. Et quo perfectius fuerit hoc propositum, eo perfectiores esse actiones nostras necesse est: utpote, quæ conformes esse debeant huic legi. Qui nihil proposuerit, nihil inveniet quod examinet: qui perfectiora proposuerit, in examine deteget defectus minores. Sicut enim latomum, aptantem lapidem, fugit, minusne an plus resecandum sit, nisi applicet regulam: ita se examinantem latet, an peccaverit nec ne, nisi applicet actiones suas proposito sive legi, quam sibi præfixit. Adeò ut examen non sit aliud, quam secundum regulam præstitutam metiri opera diei cum propositis matutinis. Si non aliud proposuimus, quam evitare mortalia: examen præter mortalia nihil inveniet. Si præterea constituiimus hæc & illa venialia declinare: de his etiam arguet conscientia in examine. Idem erit de imperfectionibus,

quan-

(a) lib. I. cap. 19. n. 2.

(46)

quantumvis exiguis. Proin attendat unusquisque quoisque extenderit propositum suum, circa modum orandi, circa sacrificium Missæ, Officium divinum, discursus familiares, mensam, animi relaxationes, &c. Mensura enim propositi, mensura erit profectus. Piscatores piscibus minoribus venandis intenti, retibus utuntur constrictioribus: rariora enim retia solos pisces maiores capiunt. Aptanda sunt proposita vitiis, quæ emendare intendimus. Sunt qui proposita formant adeo laxa, ut vix sufficiant ad salutem. Istiusmodi retibus solæ ferè balenæ captantur: neque enim serviet hoc examen, nisi ut peccata gravia fœtidaque deprehendant, cetera enim conscientiam illorum non pungunt. Quisquis igitur apud se constituit, vel medio die, vel vespere, à se exigere rationem: fixum habeat quando diem orditur sibiipsi legem aptam certaque præscribere. Juxta illud ejusdem à Kempis: (a) *Mane propone, vespere discute mores tuos.* Sic vincitur difficultas

(a) *Ibidem num. 4.*

difficultas prima, quæ nascitur in intellectu. Quicumque enim legem sibi fixerit certam, sigillatimque proposuerit circa cogitationes, verba & opera: lucem & claritatem afferet rationibus, quando illas à se exegerit, excessumque & defectum facile observaturus est.

Remedium jam propositum ad lucem intellectū ingentem, insignemque in cognitione sui profectum sufficeret: si nullum ab amore proprio poneretur impedimentum. Verum adversarius ille non patitur, æquos nos esse judices animi nostri. Ah utinam examinaremus nosip̄os sine dissimulatione, sine involucris, sine adulazione: velumque procul removeremus ab oculis, quod amor proprius objicit, cum intuitum interiore excæcat, & pervertit judicium rationis! Amoris hujus vitio sæpiissime fit, ut dum in cordis secreto nosip̄os accusamus, simul etiam excusemus: dum reprehendimus, simul adulemur: dum castigamus, simul palpemus: idque etiam in defectibus clare cognitis perspectisque.

specieisque. Hinc fit etiam, ut indig-
nemur, si judicium quod de nobis ipsi-
tulimus, aliorum judicio confirmetur:
neque enim tales haberi volumus, qua-
les revera sumus, qualesque novimus
esse nos. Propterea protinus evanescit
judicium jam ante à nobis ipsis latum,
aliosque nos censemus quam sumus:
neque jam nosipso novimus, quando
iis adhæremus quæ de nobis alii credunt,
qui minimè nos noverunt, Error hic
accrescit non parum, ex eo quod indul-
geamus & obsequamur affectibus malis.
Hi enim, dum non corriguntur, se
occultant: dumque non apparent,
persuadent se non adesse. Cæcitatis
hujus ab amore proprio progenitæ re-
medium efficacissimum est, certare
viriliter adversus vitium, quod aperte
liquidèque perspicimus. Exemplos sit:
silentium rigidum sibi indicat garrulus
fabulator: deprimere se ubivis studeat,
qui corde inflato est: mansuetudini in-
cumbat iracundus, &c. Posteaquam
enim id ferventer inceperis, experiere
protinus & veluti manu continges vim
affectuum

affectuum depravatorum & vitiorum
 tuorum: quæ (donèc deerat hoc duel-
 lum) consopita, & veluti mortua vide-
 bantur, ac proptereà nequè apparebant,
 nequè sentiebantur: jam apparent &
 sentiuntur. Experimur vitiorum im-
 petum, quandò illorum imperiis relucta-
 mur. Qui enim luctatur, lapsus quem-
 libet iustumque minimum persentilscit:
 qui non luctatur, sinè sensu cadit &
 vulneratur. Rectè ex antiquis Patri-
 bus quidam: Dum patet janua, quili-
 bet ingreditur, nemine sentiente: non
 sic, quandò ostium obseratum est. Hoc
 ipsum ait cordi nostro accidere: paten-
 te enim januâ cordis, intrare vitia &
 desideria prava, cordis domino igno-
 rante. Hoc certamen igitùr aperit ocu-
 los mentis, ut eiratorum numerus &
 gravitas intelligatur. Sicùt enim amor
 proprius per conflictus hujus horrorem
 nos excæcat, ne culpas cognoscamus:
 ita superatâ hâc amoris proprii repu-
 gnantiâ, initoque adversus culpas con-
 flictu, ad illarum notitiam facile per-
 venitur. Bellum enim hoc virtutis tan-

C

tex

tæ efficaciæ est : ut quantumvis ratio per amorem proprium sopita sit , non possit jam non excitari à somno , & deduci ad sensum. Hoc remedium fortasse suggerit S. Pater , cum ait : *Per horas singulas vestigando , eodem ordinquo in examine particulari traditum est.* In particulari examine , ut suo loco videtur , veluti bellum initur aduersus vitium , ut extirpetur : propterea quod præscribitur , ut erratorum numerus inquiratur , & annotetur , procurando ut hic numerus diminuatur in dies. Sed de his alibi . Alteram etiam methodum ad eludendas amoris proprii versutias superaddere possumus , valde efficacem multumque usurpatam à Sanctis , hanc scilicet : Non gratanter dumtaxat admittere monita aliorum , verum etiam orare atque urgere ut candidè moneantur . Tantò enim alter , qui sententiam dñe pronuntiat , veritati propior est quanto remotior ab affectibus , qui iudicium rectum excæcant : dumque alii idem affirmant , quod in me ipse exterior , tum denique huic iudicio me firmiter adhærebo.

S.

is ratio
, no
& de
um for
Per ho
ordin
tum es
locovi
dversu
ere aqu
eris in
urand
es. Se
hodun
atias su
cacem
, han
ixat ac
etiam
onean
iam d
or est
qui ju
que al
e exp
o me

Supereft difficultas à distractionibus
ſensum, & evagatione cogitationum.
Etsi huic malo non parùm illa medean-
tur, quæ de propositis legibusque cer-
tis ſibi præfigendis jam dicta ſunt, ut
potè quæ ſingularem in examine atten-
tionem conciliant, præcipue ſi de horâ
in horam revocentur ſingula ad judi-
cium: juverit tamèn monere quantum
conferat ad vitam, ſive ſecundùm vitæ
Religioſæ, ſive ſecundùm prudentiæ
benè Christianæ dictamen rite instituen-
dam, omnes diei horas in officia certa
distributas habere, & actiones omnes
tempore determinato peragere. Ut
adeò dies nostri & hebdomades typo-
graphia quædam ſint, in quæ omnes ſin-
gulæque paginæ archetypon referunt.
Confert id plurimùm ad lucrosam uſu-
ram temporis, ad accommodam actio-
num consonantiam, ad affectuum per-
verorum frænum, ad cordis æqualita-
tem, ad ferenitatem quietemque ſpiri-
tus, & ad alia plura, quæ experientia
docebit. Sed in primis adjumento ex-
imio eft hæc methodus, ut in examine

C 2

mox

mox occurrant errata, quæ indagamus. Atquè hoc prætendit S. Pater, dum requirit, ut peccata *per horas singulas* vestigemus, circà cogitationem, loquelam, & operationem. Supponit enim hæc doctrina, actionibus nostris ordine aliquo convenienti suas horas & tempora designata esse: sic enīm facilius excutimus singulas. Quemadmodum dum dum chartam quamdam quærimus inter plurimas, facili negotio illam asequimur, quandò suis locis & scrinii omnia locata sunt; contrà verò difficultatem summam incurrimus, si sus de que singula confusa jaceant: sic etiā in actionibus benè ordinatis facillim deprehendimus, & factum, & factum, ceteraque adjuncta: & an ho diernus dies melior, quam hesternus. Qui verò sua temerè, & veluti fortuitò facit, quomodò inveniet quæ inquirit? Ne quidèm illi ipsi notum est, quid egerit, vel quomodò egerit. *Vii impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant,* inquit Salomon. (a)

Ha

(a) *Prov. 4, 19.*

(53)

Hæc ergò sunt quæ adjumento esse possunt languentibus, qui conscientiam non examinant, defectu materiæ. Quis enim adeò cæcus sit, qui ubi leges certas & determinatas sibi præscriperit, non videat, utrum illas violaverit, nec ne? Quis tam excors, qui rebellionem affectuum non sentiat, ubi statuerit cum illis tamquam adversariis congregi? Quis tam distractis sensibus, ut non facilè illos colligat, si certis horis & temporibus sua omnia egerit?

Ha

C 3

C A-

C A P U T V.

De vitio circa Punctum tertium ab excessu.

Alterum extremum eorum est, qui enormiter anxii conscientiam adeo vehementer emungunt, ut eliciant sanguinem: & se torquent ut in lucem sibi minutias proferant, quæ reconditæ sunt, & in occulto latent. Originem dicit hic error ex eo, quod sibi fingant ad puritatem nitoremque animi perveniri non posse, nisi qualcumque noxas & cuiusque noxæ mensuram & pondus in examine assequantur: rati in hoc officio hujus adeo laudati exercitii efficaciam versari. Non ita est: inquirendum in culpas fidebonâ, quas absquè his æstibus animi procélossis nosse possumus: visque omnis examinis collocanda in dolore & proposito emendationis de culpis deprehensis. Etenim ex harum cognitione & emendatione lux animo suboritur

nova,

nova, per quam ocyùs illæ ipsæ maculae reconditæ, aliæque minutiores deteguntur. Has verò assequi absquè lucis hujus accessu, non magis integrum est atquè legere librum, aut sine oculis, aut loco obscuro. Etsi enim liber multa contineat, multaque inibi legi possint: quis tamèn modus ut legantur, quantâcumque diligentia & attentione adhibitis, si vel oculis caret lector, vel lumine? Negari haud potest, occultiores culpas in corde involvi plurimas, præsertim veniales & leviores: verum illas quis assequetur, cui lux deest? Quo verò conatu ad lucem hanc perveniet, quam Deus, ut ait Job, (*a*) in manibus abscondit? Quid porrò de illis, qui indagine suâ cogitationem avent distinguere à consensu, motum deliberatum à non deliberato, libertatem perfectam ab imperfectâ, ut mathematicè definiant culpæ mensuram? Interea dum id agunt, veniunt redeuntque cogitationes eadem, & illam ipsam culpam renovant, quam examinant: im-

C 4

pli-

(*a*) Job 36, 32.

plicantque iis rebus memoriam, quarum remedium unicum est oblivio. Dum arbitrantur rem acu se tetigisse, implexiores se comperiunt, & tenebris spissioribus involutos quam in principio. Subit enim inquietis novæ progenies, cum reflectunt animum suprà hos ipsos examinis sui discursus: dumque descendere nituntur in abyssum impenetrabilem, miserè seipso submergunt. Hæc omnia quantum vires nostras excedunt, tantum fructu carent, vel certè exilem referunt. Demus enim per hæc omnia perveniri ad culparum quarumdam notitiam, ut illas emendemus, & in Sacramento nos accusemus. Quid indè? Cum nihil sit quo obstringamur ad inquisitionem adeo duram & rigidam, præsertim in levioribus. An emolumenatum tantulum quidquam habet æstimationis, comparatum cum damnis gravissimis, quæ per istiusmodi examen incurrimus? Hinc enim spiritus veluti suffocatur, cor affligitur, intellectus obnubilatur, voluntas diffidit, totus homo interior coarctatur, ine-

ptul.

ptusque fit ad nobiliora exercitia caritatis , quæ dilatari gestit & ampliari . Laudo te , si vestis maculam eluis: non tamèn si hanc eluendo corrumpis vestem , aut frangis. Laudo , si potionē medicā stomachi pellis humores malos: non sic tamèn ut periculo vitam exponas. Quis mente fanus gladium exerit , ut culicem mactet? Quis lapidem torquet in muscam? Arma viribus inimici conformantur: & ne damnum lucro præponderet , providetur. Aurifodinas subministrat humus , è quibus verum aurum eruitur: verùm adeò parcum , ut expensæ laboris spem lucri superent , & propterea negliguntur. Idem prorsus suadendum est in exercitiis pietatis. Repudianda in examine sunt ea , utcumquè spem faciant educendi aurum aliquod humilitatis propriæque cognitionis , in quibus exiguum lucri stat impensis enormibus.

Pro remedio mali adeò afflgentis , documenta profero quinque , ex iis profluentia , quæ jam tradidimus. I. Examen sempèr instituatur supèr proposito

sive lege determinata, juxta illud Apostoli: (a) *Sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aërem verberans.* Docet igitur ad metam determinatam currendum esse, & decertandum cum hoste certo. Quamquam enim proposita generalia à Deo sèpissimè suggerantur, ut boni, ut mortificati, ut perfecti simus: non tamen examini subserviant hæc inspirantur, sed ut quisque stimulus hosce adaptetur certis actionibus singulatim. De bonitate enim, mortificatione, perfectione, generatim disquirere, cum ei principiis radicibusque admodum differentibus adversus virtutes illas errari possit, est currere quasi in incertum & aërem verberare: undè labor oritur ingens, fructus nullus. II. Propositum sive lex certa, quæ dirigit examen, si de re particulari, & proportionem habente cum statu protectuque nostro praesenti. Id monere videtur à Kempis. (b) Posteaquam enim dixisset,

Semper

(a) I Cor. 9, 26.

(b) l. I. c. 19. n. 3. & 5.

*Semper aliquid certi proponendum est,
 & contra illa præcipue, quæ amplius nos
 impediunt, quod ad documentum no-
 strum primum referendum est: sub-
 jungit, Non possunt omnes habere unum
 exercitium, sed aliud isti, aliud illi ma-
 gis deservit: quod huic secundo qua-
 drat. Errant igitur, qui æmulari cu-
 piunt, quæcumque vel vident fieri,
 vel facta audiunt: qui student imitari
 illustria præclaraque gesta Sanctorum:
 qui discruciantur immodicè ad inordi-
 nati cuiusdam affectus impullum invitis
 subrepentem, cum non satis sollicitè
 illos doment quos spontaneos habent:
 qui dum defectibus majoribus etiamnùm
 subduntur, toti sunt in evellendis qui-
 busdam minoribus. Curis illi enim
 verò se fatigant, in diffidentiam tan-
 dém desperationemque rei consequen-
 dæ degenerantibus: ut si quis nitatur
 sinè scalis in altum descendere. Quam-
 quam enim laude dignum sit ad ipsum
 perfectionis apicem intendere animum:
 prudentiæ tamè debitæque humilita-
 tis est, cognoscere statum præsentem;*

C 6.

& per gradus ad summa conscendere,
nequè sinè alis volatum prætendere,
quod occasionem parit ruinæ. III. Re-
stringendum examen ad tempus certum:
à tempore scilicet *ex quo surreximus*,
usque ad præsens. Sic nimirùm, ut
tandem aliquando finis sit exutiendo-
rum præteritorum, & timendorum fu-
turorum modus: qui solent esse gurgi-
tes duo, quibus cogitationes discur-
susque nostri male abripiuntur. Postea-
quam judicio prudentis Confessarii præ-
terita discussa sunt quantum sufficit:
ad discussionem diei præsentis totâ at-
tentione animus applicetur. Præter-
quam enim quod ad unicam hujus diei
causam ventilandam hoc judicium in-
stituatur: non aliis invenietur modus,
vel aptior, vel facilior, ut & præteritis
& futuris rectè provideatur, quam sol-
licitè incumbendo in diem præsentem.
IV. Propositum sive lex non labendi
sit ejusmodi, ut interea perfusatum ha-
beat, ex naturæ infirmitate fieri posse
ut læpius relabatur, Proinde, cum rea-
tum suum observaverit, non abjiciat
ani-

animum, nequè ultrà modum commo-
veatur: sed à Dco veniam precetur de
lapsu, gratias agat de non lapsu, pro-
positum renovet, & remedia provideat
pro futuro. V. Circa culpas, quas ex-
cutit, illas solas inquirat, quas facili
negotio assequi potest: neque vim sibi
inferat, ut disquisitionibus superfluis
cordis fundum scrutetur. Qui fon-
tem immundum purgat, cœnum indè
ceteraque immunditias eruit: & quam-
quam fontis aquam hinc turbari con-
tingat, non movetur propterea, ut
terram etiam & arenam ex fundo per-
gat eruere: nequè enim hāc ratione fons
clarefcet. Ut defæcata & pellucida
reddatur aqua, remedium unicum est,
hanc non movere: tum enim spontè
suâ subsidet, quidquid aquarum nito-
rem tollit, & post morulam aliquam
hæ fiunt crystallinæ, Hoc ipsum agen-
dum est, ut anima purgetur. Eximan-
tur peccata graviora, quæ illam inficie-
bant: & ex levioribus illa, quæ colle-
ctu facilia sunt, secundùm propofitum
matutinum, gradumque profectus

præsentis. Et quantumvis hic turbari soleat conscientia, cum ex inquisitione deprehendit reatum suum: non tamen idèò sinè termino producendum examen, sed potius cessandum est ab hoc opere, dandaque animo quies, qui sensim ad serenitatem pacemque devenerit, luceque novâ suboriente firmabitur, & intelliget inanes malèque fundatos timores suos fuisse.

His modis occurritur importunis quorumdam curis in hac discussione nimium excrementibus: docebitque experientia, post adhibitam in hoc punto tertio diligentiam moderatam, exercitii hujus virtutem, & robur, in quarto quintoque punto situm esse.

CA

CAPUT VI.

*De Puncto quarto Examinis,
et quid sit Compunctio.*

Punctum quartum Examinis est, *Poscere veniam pro delictis: quintum, Proponere cum Dei gratiâ emendationem.* Ad hæc duo puncta referuntur priora tria, tamquam ad finem. Ut quid enim peccata cognoscere, nisi ut eadem detestemur, & emendum? Actus hic uterque præcipui passus sunt gradientium viam purgativam, & proposita duo primi ponderis incipientium viam virtutis, & veluti anima Exercitiorum primæ hebdomadæ. Quoniam verò in his vitæ spiritualis exordiis, quæ purgant animam, annis totis, & per vitam omnem immorari non licet, sed ad ulteriora progressandum est: conductit suminopere fructum hunc utrumque stabilem reddere, & quotidiè innovare. Hoc autem fit in Examine, per considerationes quasdam.

CA.

quasdam & motiva, quæ ex Meditatio-
nibus Hebdomadæ primæ selecta in
promptu habemus, ut pungamus cor
nostrum, & dolorem vivum de pecca-
tis exprimamus. Mirabile videri potest,
in hoc opere quosdam mortuorum,
quosdam vivorum consimiles esse.
Mortuos assimilant, qui feralem mor-
talis culpæ ictum non sentiunt, adhi-
bitisque adminiculis variis non pulsant
seriò aures divinæ misericordiæ, ut per
dolorem revertantur ad cor. Alii è con-
trario, vivorum instar, amaris lacrymis
culpas etiam levissimas deflent, atque
implent illud Davidis, *compungimini*.
Quid sibi velit verbum hoc, interpre-
tatur Chrysostomus in hunc modum.
 „ (a) Excita judicium conscientiæ tuae
 „ cogitationes malas fodica, &
 „ dilania, & de eis pœnam sume, oc-
 „ cide cogitationem quæ peccavit....
 „ Pungite, stimulate quæ in cordibus
 „ vestris dixistis punite, animadvertis-
 „ te. „ Verbis aliis atque aliis incul-
 cat hoc unum, examinis hujus comi-
 tes

(a) In Psalm. 4.

ditatio-
nem
esta in
us cor-
pecca-
potest,
orum,
s esse.
mor-
adhi-
pulsant
ut per
è con-
crymis
atque
imini-
terpre-
odum.
ix tu-
a, &
e, oc-
rit....
rdibus
lverti-
incul-
comi-
tes

tes esse dolorem castigationemque cul-
parum, ut emendentur: hoc enim sibi
velle Compunctionem. Dicendum igit-
tùr nobis, quid sit Compunctio, quæ
sint ejus impedimenta, quæ adjumen-
ta, quâ ratione semper in nobis con-
servanda sit.

Compunctionem vocamus dolorem
sensibilem, qui cor afflitit: vocabulo
desumpto ab eo, qui stylo pungitur.
Idem igitùr est Compunctio, quod do-
lor, afflictio, tristitia. Hinc alibi Da-
vid: *(a) Ostendisti populo tuo dura: po-*
tasti nos vino compunctionis. Hoc est
vino amaro tristitiae & doloris. Sensus
ille tristitiae, cum ex damnis tempora-
libus, vel ex alieni boni invidiâ oritur,
vanus & perniciosus est, indicatque
animum rebus terrenis affixum, ac
proptereà luci cælesti oculos, & divi-
nis inspirationibus aures claudentem.
Ut in Judæis videre est, dolentibus de-
jacturâ temporalium, intemperanter
legem suam zelantibus, & invidenti-
bus Christo Domino, illumque aver-
santibus

(a) Psalm 59. 5.

santibus. Hoc enim omne Paulustri-
buit spiritui Compunctionis, cum ait:

(a) *Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.*

Contrà verò, quandò dolor ille proficiscitur ex miseriis & damnis spiritu-
libus, Deique offensâ, sanctus atquè utilis est, disponitque vehementer ad lucem divinam, cælestemque consola-
tionem. Id docet à Kempis, cum ait:

(b) *Si vis aliquid proficere, conservate in timore Dei, & noli esse nimis liber: sed sub disciplina cohibe omnes sensustuos, nec inepta te tradas letitiæ. Da te ad cordis compunctionem, & invenies de-
votionem. Compunctione bona multa aperit, quæ dissolutio citò perdere con-
suevit. Ad doctrinæ hujus confirma-
tionem sufficiat ipsius Christi autoritas,
dicentis: c) Beati qui lugent, quoniam
ipsi consolabuntur. Et iterùm: (d) V&
obis, qui ridetis nunc: quia lugebitis*

¶

(a) *Rom. 11. 8.*

(b) *Lib. I.c. 21.n. 1. (c) Matt. 5. 5.*

(d) *Luc. 6. 25.*

& flebitis. Compunctionem utramque, vanam illam & perniciosaam, atque hanc solidam utilemque complectitur Paulus, his verbis (a) *Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sculi autem tristitia mortem operatur.* Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. Quasi dicat, videte quot quantaque bona nata sint per reprehensionem meam. Hæc enim operata est sollicitudinem, ad Dei gratiam recuperandam: defensionem mei, qui vos corripui: indignationem, adversus peccata: timorem peccandi posthac: desiderium satisfaciendi: æmulationem, sive zelum corrigendi delinquentes: vindictam denique in iis ad quos pertinet vi officii, ut culpæ per pœnitentiam castigentur. Tum concludit: *In omnibus exhibuisti vos, incontaminatos esse negotio: declarando non.*

(a) 2. Corin. 7. 10.

non habere vos partem in illo peccato.
 En utilitates plurimas, quas teste Paulo
 generat *tristitia secundum Deum*, sive,
 quæ nascitur ex peccatis. Verum illa,
 quæ ex damnis temporalibus provenit,
 ut damnosa non sit, inutilis certè est.
 Id eleganter probat Chrysostomus,
 docens non aliâ de causâ tristitiam
 Conditore naturæ nobis inditam esse,
 nisi ad remedium peccatorum, Audia-
 tur. “ (a) Mortem lugere omittens,
 „ luge peccata, ut ipsa deleas. Propter
 „ hoc enim tristitia facta est, non ut
 „ in morte, aut in ullâ aliâ re tali
 „ doleamus, sed ut ipsâ utamur ad de-
 „ lenda peccata. Et quod hoc verum
 „ sit, exemplo facio manifestum.
 „ Remedia medicinalia propter illos
 „ tantum morbos facta sunt, quos
 „ tollere possunt: non propter illos,
 „ quos nihil adjuvare possunt. Puta,
 „ adhuc enim manifestorem volo
 „ rationem facere, medicamentum
 „ oculos lippientium tantum juvare
 „ valens, nullum alium ob morbum,
 „ sed

(a) *Homil. 5 ad Popul. ante med.*

„ sed propter oculorum ægritudinem
„ tantum factum esse, negare quis
„ posset? Non propter stomachum,
„ neque propter manus, neque propter
„ ullum aliud membrum. Transferamus
„ igitur rationem ad tristitiam: & in-
„ veniemus, quod accidentium nobis
„ nihil adjuvat, peccatum vero solum
„ corrigit. Certum igitur quod propter
„ hujus sublationem tantum concessa
„ est. Percurramus ingruentium nobis
„ malorum quocumque, & tristitiam
„ superaddamus, & videamus quid ex
„ hâc fiat utilitatis. Multatus est,
„ quispam pecuniis: tristatus est,
„ multam non emendavit. Filium
„ amisit: doluit, mortuum non re-
„ suscitavit, nec defuncto profuit.
„ Flagellatus est quis, alapis cæsus,
„ contumeliis affectus: doluit, non
„ revocavit contumeliam. In ægritu-
„ dinem gravissimam quis incidit:
„ doluit, ægritudinem non sustulit,
„ sed & difficiliorem reddidit. Vides
„ horum nulli prodeesse tristitiam?
„ Peccavit quis, tristatus est: pecca-
„ tum

, tum delevit , dissolvit debitum.
 Haec tenus Chrysostomus. Propterea
 hanc tristitiam cognitioni peccatorum
 S. P. N. subjungit. Sicut enim soleri
 medico non sufficit detegere morbos,
 sed medendis malis remedium applicat:
 ita etiam hic Medicus non solum do-
 cet peccata cognoscere , quod egerat in
 punto tertio , sed in quarto præscribi
 remedium , tristitiam scilicet & com-
 punctionem.

Hæc compunctione adeò efficax , qua
 Apostolus vocat *tristitiam secundum*
Deum , supponit abesse ab intellectu
 tenebras & errorem , quibus impeditur
 discretio intèr vera bona & vera mala
 sic ut animus noverit vera bona ha-
 sola esse , quæ ad finem ultimum con-
 ferunt ; sola mala , quæ huic fini obsunt .
 Hanc notitiam supponit primum pun-
 ctum Examinis : ubi antè omnia de
 beneficiis spiritualibus Deo gratias agimus ; de temporalibus verò , qua-
 tenus ad spiritualia consequenda , & ad
 finem nostrum conducunt . In secundo
 punto fatemur , paucis nos veris bonis , &

& plurimis veris malis instructos esse: ac propterea humiliter lucem petimus, ut vera mala nostra noscamus. In tertio indagamus, quænam ex his malis incurrimus isto die. In quarto appendimus vera bona & vera mala, dando suum pondus utrisque quod reverâ merentur, ut anima compungatur, Sicùm enim pars corporis saucia dolorem sentit, quandò levissimè tangitur: sic animus hâc veritate illustratus, res mundanas contemnens, & spirituales pluriimi faciens, quandò per discussionem pluribus veris malis se circumdatum videt; per motiva idonea, quæ tibi jam antè comparavit, facili negotio doloris sensu movetur, & veluti spinis ictis ad spiritum compunctionis deducitur.

Hinc sequitur compunctioni non aliud magis obsistere, quam cor durum: hoc enim obstinatione suâ armatum, aculeos qui dolorem animi excitare possunt, non persentificat. Illustris de hâc re locus est apud S. Bernardum, ubi cordis duri effectus graphicè expōnit.

nit. (a) "Cor durum est, inquit
 „ quod nec compunctione scinditur
 „ nec pietate mollitur, nec movet
 „ precibus: minis non cedit, flagelli
 „ duratur. Ingratum ad beneficia est
 „ ad consilia infidum, ad judicia sur
 „ dum, inverecundum ad turpia, im
 „ pavidum ad pericula, inhumanum
 „ ad humana, temerarium ad divina
 „ præteriorum obliviscens, præsenti
 „ negligens, futura non providens.
 Hæc Bernardus, primo loco tamquam
 omnium reliquorum caput constitueret
 compunctione non scindi, nequè
 damnis spiritualibus dolere.

(a) *De considerat. l. I. c. 2.*

CA

inquit
nditum
noverat
flagelli
ficia est
cia sur
via, im
manu
divina
ælenti
dens,
mquan
tituent
què d

C A P U T VII.

De tribus impedimentis Compunctionis.

TRIA sunt potissimum quibus cor induratur, atquè adeò tria quæ compunctionem impediunt: abundantia occupationum, abundantia prosperitatum temporalium, & consuetudo peccandi. De his ita à Kempis, Capite de compunctione cordis. (a) De primo: *Felix, qui abjicere potest omne impedimentum distractionis, & ad unionem se recolligere sanctæ compunctionis.* De secundo: *Felix, qui à se abdicat, quidquid conscientiam suam maculare potest, vel gravare.* De tertio: *Certa viriliter, consuetudo consuetudine vincitur.*

Ad primum quod attinet, occupationum scilicet multitudine cor obdurari, notat etiam Bernardus ad Eugenium Papam, his verbis. (b) „ Hinc

D „ tibi

(a) Lib. I. c. 21. n. 2.

(b) De Consid. l. I. c. 2.

CA

„ tibi timui semper, & timeo, ned
 „ lato remedio dolorem non sustinent
 „ periculo te irrevocabiliter desperati
 „ immergas. Vereor, inquam, n
 „ in mediis occupationibus, quoniam
 „ multæ sunt, dum diffidis finem
 „ frontem dures: & ita tensim teipsum
 „ quodammodo sensu prives justi ut
 „ lisque doloris. Multò prudentius
 „ te illis subtrahas vel ad tempus: qua
 „ patiare trahi ab ipsis, & duci cen
 „ paulatim quò tu non vis. Quan
 „ quo? Ad cor durum. “ Tum reli
 „ quis cordis duri miseriis, quas ex illis
 dedimus suprà, sic concludit. „ E
 „ quo trahere te habent hæ occupatio
 „ nes maledictæ: si tamen pergis, n
 „ cœpisti, ita dare te totum illis,
 „ tui tibi relinquens. “ Eodem opin
 tu scribit Chrysostomus libro 2^d
 Compunctione. (a) Oportet ergo bon
 „ hujus volentem adire principia, priu
 „ animo & mente secedere ab omn
 „ perturbatione ac fluctuatione visibi
 „ lium, atque ad illa concendere &
 „ pe

(a) *In principio.*

„ penetrare silentia, ubi quies summa,
 „ tranquillitas jugis, pura serenitas. „
 Ratio manifesta est: quānam enim ra-
 tione fraudes rerum illarum, quæ ni-
 hil minus sunt quam quod esse viden-
 tur; & præterea deceptio mei ipsius,
 qui foris alius meliorque videor, quam
 intus sum, in mediâ tot occupationum
 inquiete detegi possunt: cum in ipso
 profundo silentio summâque tranquilli-
 tate operosè laborantes vix hæc assequa-
 mur? Præsertim, cum occupationes
 negotiaque externa similia sint fluctibus
 maris: qui, si te illis committis,
 paulatim magis magisque te à littore
 removent, ita ut, cum in profundum
 te detrusum compereris, nec velis nec
 possis ad terram remeare. „ Nonnulli,
 „ inquit Gregorius, (a) toto cordis
 „ adniſu ſacularibus curis inserviunt.
 „ Has, cum adsunt, ſe agere exultant:
 „ ad has, etiam cum defunt, diebus
 „ ac noctibus cogitationis turbidæ æſti-
 „ bus anhelant. Cumque ab his,
 „ ceſſante forſitan opportunitate, quie-

D 2.

„ ti

(a) *Pastoralis cura part. 2.c. 7.*

„ tū sunt , ipsā deterius suā quiete fa
 „ tigantur. Voluptatem namque cen
 „ sent si actionibus deprimuntur : la
 „ borem deputant , si in terrenis ne
 „ gotiis non laborant. Quod cum
 „ magno dolore Jeremias Prophet
 „ conspiciens , quasi sub destructione
 „ templi deplorat , dicens : a) Quo
 „ modo obscuratum est aurum , mutau
 „ est color optimus , dispersi sunt lapidi
 „ Sanctuarii in capite omnium platea
 „ rum?..... Aurum igitur obscuratu
 „ cum terrenis actibus sanctitatis vi
 „ polluitur..... Cum quilibet po
 „ sanctitatis habitum terrenis se actibu
 „ inserit , quasi colore permutato am
 „ humanos oculos ejus reverentia de
 „ specta palleicit. Sanctuarii quoqu
 „ lapides in plateas disperguntur , cur
 „ caesarum saecularium foros , lata
 „ nera expetunt hi , qui ad ornamen
 „ tum Ecclesiæ internis mysteriis
 „ quasi in secretis Sanctuarii vacan
 „ debuerunt. “ Verum his missis
 sufficiat dicere ad propositum nostrum
 quo

(a) Thren. 4: 1.

quod quemadmodum humus, quæ in plateis prætergredientium pedibus perpetuò calcatur, sensim indurescit, & lapides cit: ita etiam, longèque magis indurescant corda, quæ negotiis assiduis implicantur, tantoque à compunctione remotiora sunt, quanto negotiis illis tenacius adhærent.

Prætexunt illi excusationes varias, quas accuratè refellit à Kempis (a) Ante omnia allegant utilitatem proximi, propter quam laudabile sit deferere otium & quietem. Quasi vero laudem mereatur, te negligere, ut alteri profis. *Habeas, inquit, semper oculum super te primum, & admoneas te ipsum specialiter, præ omnibus tibi dilectis.* Certo est eos qui suorum ipsorum oblitii in proximorum commoda effunduntur, irretiri negotiis ad se non pertinentibus, nequè sibi commissis, sensimque etiam implicari majorum & superiorum suorum curis. Propterea ait: *Non tibi attrahas res aliorum, nec te implices curis majorum.* Caritatis benè ordinatæ

D 3

of-

(a) *Ibid. n. 3.*

ficia numquam ità excrescent, neque
mentem adeò absorbebunt, ut suffocent
spiritum compunctionis: dummodò ab
iis, quæ vel aliorum, vel majorum
sunt, abstineatur. Quapropter plurimi
de hac veritate convicti, occupationum
tamen retibus intemperanter impliciti,
aliorum importunitates causantur, qui
ab invitis, & reluctantibus officia ha-
extorqueant: atque hoc fraudulentio-
velo, & sibiipsis imponunt, & ceteris
imponere student. Hinc subjungi
idem: *Si tu scis homines dimittere, ip-
si te dimittent tua facta facere.* Explora-
tum est haud minus, labore diligentia-
que non exiguâ opus esse, ut memoria
favorique hominum velificemur; rem
verò esse perfacilem, aliorum negoti-
derelinquere: neque aliam ut homines
nos deserant diligentiam postulari, quam
ut illos deseramus. Hinc si veritati
locum damus, fatendum est, nos
propterea non renuntiare hominibus,
ne ipsi nos deserant. Addit igitur
pietissimus scriptor: *Si non habes fa-
vorem hominum, noli ex hoc tristari:*
sed

neque
affocent
modò ab
majorum
plurimi
tionum
impliciti
ur, qui
ciascuna
dulento
ceteris
bjungi
re, sp
xplora
gentia
emoriz
; rem
negotiu
omines
, quam
eritati
, nos
nibus,
igitur
es fa
istari:
sed

*Sed hoc tibi sit grave, quia non habes te
satis bene & circumspecte, sicut deceret
Dei servum. Doctrinam hanc circà
occupationum frequentiam, ex libello
illo aureo huc tranfferendam putavi:
quia de compunctione loquens, quam
tractamus, nihil eorum prætermittere
videtur, quæ faciunt ad hanc mate
riam.*

*Non ab occupationibus superfluis
dumtaxat cor induratur, verum etiam
à felicitatis terrenæ, lætitiae vanæ, &
carnalium concupiscentiarum affluxu:
his enim compunctio, justusque de
peccatis dolor similiter sustocantur.
Rationem ex Chrysostomo audiamus.*

(a) *"Sicut impossible est, ut ignis in
flammetur in aquâ: itâ impossibile
est compunctionem cordis vigere in
deliciis. Contraria enim hæc sibi
invicem sunt, & peremptoria. Illa
enim mater fletûs, hæc mater est ri
fus: illa cor constringit, hæc dissol
vit: illa animæ alas annexit, & vo
lare facit in cælum: hæc ei plumbi*

D 4

*"pon
(a) De Compunctio. l. 2. ante med.*

„ pondus imponit, & demergit in in-
 „ fernum. “ Pluribus hæc prosequitur
 idem S. Pater. Quantò inimicus hic
 blandior, naturæque propensionibus
 accommodator; tantò etiam validior
 est, pluresque victorias numerat, nisi
 strenuè repugnemus. Optimè hic ob-
 servat idem à Kempis, huic hosti
 nostro vires tantas esse, (a) propter li-
 vitatem cordis, quod facile rebus ju-
 cundis abripitur, cum tamen in hoc
 exilio, tot inter culpas, totque illarum
 pœnas, innumeræ lacrymandi causa
 occurrant: veramque contritionem sen-
 tienti, non tantum non possit asserre
 gaudium mundana prosperitas, sed
 potius tristitiam augeat, & dolorem.
 Hinc autor idem ita scribit: (b) Ni-
 ineptæ te tradas lœtiae. Da te ad cordu-
 compunctionem, & invenies devotionem
 Mirum est quod homo potest um-
 quam perfectè in hæc vitâ lœtari: qui
 suum exilium, & tam multa pericula
 animæ suæ considerat, & pensat. Pro-
 pter levitatem cordis, & negligentiam
 de-

(a) num. 2.

(b) num. I.

defectum nostrorum, non sentimus animæ nostræ dolores: sed sàpè vanè ride-
mus, quando merito flere deberemus.
Non est vera libertas, nec bona lætitia,
nisi in timore Dei cum bona conscientia
Et infra: (a) Quando homo est perfectè
compunctus, tunc gravis, & amarus est
ei totus mundus. Etenim hunc Deus
lacrymis nutrit, veluti cibo & potu, se-
cundum mensuram. Ciboque illo, &
potu tantoperè roboratur, ut nihil dul-
ce videatur, nisi quod lacrymas ciet;
nihil amarum, nisi quod has exsiccat.

Tribus modis, veluti totidem anti-
dotis, reprimitur inepta lætitia, quam
consolationes mundi, carnisque volup-
tates progenerant. I. Adverbitatibus à
Deo immissis, per jacturam bonorum,
honoris, sanitatis, aliasque, quæ in-
tentionibus, gustuique nostro repu-
gnant, voluntatem vitiosam infringunt,
viamque interturbant quam gradieba-
muri. Tantumdem enim hoc est, at-
què laburrare navem, ne vento prospe-
ro evertatur: pondusque cordi adjice-

D 5 re,

(a) num. 4.

re, ut ne levitate suâ extrâ se vagetur,
sed intus in seipsum reflectat, vanita-
tem apparentium bonorum intelligat,
veraque mala deplorare discat. Hinc
idem laudatus scriptor: (a) *Utilius est*
sapè & securius, quod homo non habeat
multas consolationes in hac vita, secun-
dum carnem præcipue. Divinis enim
consolationibus destituimur, ex eo
quod contritionem cordis non qua-
rimus, neque consolationibus terrenis
sincerè renuntiamus. II. Per pœni-
tentiam corporalem, quâ doloribus, &
asperitatibus corpus affligitur. Maxi-
moperè enim juvatur anima, ut deplo-
ret peccati culpam, dum corpus sentit
peccati pœnam. De quo sic auctor
idem. (b) *Si futuras inferni sive purga-*
toriis pœnas cordialiter perpenderes, credo
quod libenter laborem, & dolorem susci-
neres, & nihil rigoris formidares. Sed
qui à ad cor ista non transeunt, & blan-
dimenta adhuc amamus, ideo frigidi &
valde pigri remanemus. III. Cordis
denique levitati directè opponitur, id
quod

(a) num: 3.

(b) num. 5.

quod S. P. Ignatius præscribit Additio-
ne 8, Hebdom. primæ. Ut à risu, ver-
bisque risum provocantibus maximè ab-
stineam. Pœnitentiis quidem corpo-
ralibus, aliisque rigoribus permittit
Sanctus in Exercitiis plus & minus,
secundum differentiam exercitiorum,
& exercitantis dispositionem: sed in
hoc consilio suo requirit constantiam,
vultque illud omni tempore, & in o-
mnibus exercitiis manuteneri. Spiritus
veritatis maximè serius est, & joco-
rum levitati maximè aduersatur. Ver-
ba enim risum provocantia risus mater
sunt: risus verò noverca compunctio-
nis.

Tertium, quo cor induratur, con-
suetudo peccandi est: & veluti lapis se-
pulcralis spiritui mortuo superpositus.
Hic antè omnia tollendus est, si desi-
deramus ut Lazarus noster resurgat. De
quo Bernardi ad Papam Eugenium ver-
ba aurea audiamus. (a) „ Quid non
„ evertit consuetudo? quid non affi-
„ duitate duratur? quid non usui ce-

D 6 „ dit?

(a) *De confid. l. I. c. 2.*

„ dit? Quantis, quod præamaritudine
 „ prius exhorrebant, usu ipso in dul-
 „ ce conversum est? Audi justum,
 „ quid lamentetur super hujuscemodi,
 „ (a) Quæ prius tangere nolebat anima-
 „ mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.
 „ Primum tibi importabile videbatur
 „ aliquid: procesu temporis si assue-
 „ scas, judicabis non adeò grave: pau-
 „ lò post, & leve fenties: paulò post
 „ nec fenties: paulò post etiam dele-
 „ ctabit. Ita paulatim in cordis duri-
 „ tiam itur. “ Hactenus Bernardus:
 „ objiciens oculis, quod quotidiè agitur
 „ in secreto cordis. Uti enim facile est
 „ compungi, quandò aliquid commissum
 „ est, quod intolerabile judicamus; ita
 „ perdifficile, ne dicam impossibile, si
 „ id, quod commissum est, centes esse leve,
 „ multòque magis si existimas bonum, &
 „ delectabile. Quemadmodum enim
 „ consuetudo facit ut intellectus torpeat
 „ ad rectè judicandum: ita eadem efficit,
 „ ut sensus piger sit ad dolorem. Qua-
 „ propter, sicut mensura propositi, men-
 „ sura

(a) Job. 6. 7.

sura profectus est , (ut supra dicebamus ,) quantòque propositum perte-
ctius fuerit , tantò leviores in examine
defectus deteguntur : ita etiam quanto
propositum fuerit fortius , tantum ejus
violati dolor augebitur : & proponere
magna necesse est , si compungi de mi-
noribus volumus : neque permittendum
ullatenus , ut consuetudo callum obdu-
cat , qui doloris sensum stupefaciat .

Ex dictis patet unde fiat , ut post
defectus jam cognitos , sæpenumero
duritiam ad dolorem , & lacrymas expe-
riamur . Occupationum scilicet afflu-
xus , abducit nos extrà nos , & tristitia-
m supprimit , quæ tamen interius par-
turit . Prosperitates temporales sen-
suumque illecebræ inaniter recreant ,
spiritumque privant culparum libramen-
to , quod compunctionis secundum Deum
requirit . Consuetudo mentem offu-
scat , ut non existimemus novum , quod
in usu positum est : neque admiremur ,
quod quotidiè oculos subit : neque fa-
eti pœnitentia , cuius tot exempla occur-
runt . Denique compunctionis sanctæ

D 7 affe-

affectus non est istiusmodi, ut illam in
 examine subito comparare possimus ad
 quaecumque animæ dispositionem.
 Occupationum torrens, ut hoc fiat,
 sistendus est, qui collectionem spiritus
 impedit. Castigandum corpus, dele-
 tationes sensuum mortificandæ, con-
 temnendus blandientis fortunæ flatus,
 ut adversus levitatem cordis ad doloris
 sensum hauriendum justo pondere ani-
 mus temperetur. Leges rigidæ, pro-
 positaque perfecta concipienda sunt,
 ut cor emolleat, & sentiendi virtu-
 tem habeat in defectibus etiam leviori-
 bus. Quod si forsitan officii & condi-
 tionis necessitas, curis occupationibus
 que plurimis obstrictos nos teneat,
 pompaque, & fastum mundi requirat:
 alia hic majorque difficultas subnascitur.
 Ea enim etiam tunc libertas cordi pro-
 videnda est, ut inter negotia otiosum,
 & in mediis turbis solum sit, & inter
 blandimenta sensuum, spinæ animum
 fodicantis aculeum persentiscat. Recepit
 alicubi Seneca: Si juremerito æstiman-
 dus est, qui eadem animi æquitate ya-
 sis

sis luteis utitur; atque si ex auro argenteo conflata forent; non minoris profectò, sed verò pluris etiam faciendum, elatione cordis non majore vasis aureis uti, quam si lutea essent. Idem in proposito nostro usuvenit. Multum est, applicare serìò animum uni negotio interiori, & sepositis ceteris omnibus huic uni sic intendere, atque si compluribus occupationibus spiritus distineretur: sed non minus est inter negotia plurima servare animum liberum, & rerum undequaque confluentium curis superiorem, tamque sedulò ad interiora attentum, atque si tantummodo sibi vacaret. Multum est in solitudine vitare hominum præsentiam, & affatum: sed non minus, inter medios occursantium strepitus, his non abripi, sed solitudinem cordis constanter tueri. Multum est renuntiare gustui, sensuumque irritamentis: sed non minus, inter illa non deviare, neque abscedere à lacrymis & dolore, servareque compunctionem. Etenim si prudentia est declinare ignem, ne lædat, excellen-

cellentissima profectò virtus, imò prodigum est, inter flamas vivere, & non uri. Sicut enim *musica in luctu importuna narratio*, (a) sic & luctus importunus in musicâ: hæc enim duo sibi mutuo adversantur. Si igitur virtutis magnæ opus censemur, ut revera est, ad prolixiendum peccatorum planctum mundi musicam fugere, sonitumque tubæ, & fistulæ, & citharæ, lambucæ & psalterii, & symphonizæ, & universi generis musicorum adorantium statuam: (b) non minor profectò virtus est, sed fortasse longè major, si musicæ hujus importunitas, cum assiduè aures verberat, non exsiccat lacrymas, nequè impedit compunctionis dolorem. Non est enim verò quod de assequendo hoc gradu perfectionis desperemus: dummodò ex officii statuisque debito, non verò ex levitate cordis, his fluctibus involvamur. Illustre dedit in hoc genere exemplum sanctus Rex David: quod egregiè ponderat Chrysostomus

„ his

(a) *Eccl. 22. 6.*

(b) *Daniel. 3. 4.*

his verbis (a) „ Si propositum quietis
 „ gerat quis, nec in urbis habitatione
 „ turbabitur. Sicut & beatus David,
 „ qui non solum in urbe positus erat,
 „ sed & regni curas sollicita admini-
 „ stratione tractabat, & tamen multò
 „ ardentior in compunctione erat cor-
 „ dis, quam hi, qui solitudines viden-
 „ tur habitare. Illas enim lacrymas
 „ ejus, & illos tam uberes fletus, qui-
 „ bus & in die flebat, & in nocte
 „ numquam cessabat vix aliquis habet
 „ nunc eorum, qui cum Christo cru-
 „ cifixi videntur. Non enim solum
 „ hoc consideres, quod lugebat, &
 „ flebat: sed quis erat ille qui flebat,
 „ & quid agens lugebat “ Cumque
 sanctus hic Doctor enarrasset compun-
 ctionis impedimenta quæ Davidem cir-
 cuinsidebant, negotia regni in pace &
 bello, rerum omnium abundantiam,
 & delicias aulæ regalis, subjungit:
 „ Sed & illud commemorationem no-
 stram non effugiat, quod tanta cordis
 compunctionio illo tempore etiam in

„ Regi-

(a) *De Compunct. l. 2. ante med.*

(90)

„ Regibus fuit, quo nihil ita magnum
„ & eximum lex tunc posita à cultori-
„ bus suis deposcebat. Nostri verò
„ agonis tempus, in quo adscripti vi-
„ demur, etiam pro risu pœnam ha-
„ bet, laudem verò pro luctu, & pro
„ tribulationibus salutem confert. Ei
„ tamen ille beatus David, cunctis
„ quæ eum circumstare & constringere
„ videbantur abruptis, ità erat in po-
„ testate positus, tamquam omnibus
„ esset ipse subjectus, & in solio regali
„ erat ut vincitus in carcere, & in pur-
„ purâ quasi in cilicio jacebat, cinere
„ conspersus, & corde compunctus,
„ aula regalis erat ei tamquam eremi
„ vastissima solitudo. “ Hactenus ille:
exemplo Regis hujus docens, & convin-
cens, defectui ignaviaeque nostræ æqui:
adscribendum esse utrumque, sive
quandò nobiscum habitantes, atquè intrâ
nos commorantes, diverticula sensuum,
& superflua occupationes admittimus;
sive quandò curis obligantibus violen-
tè immersi, peccatorum sensu spiritu-
que compunctionis privamur.

Sub-

Subjiciamus igitur stimulus nobis-
ipsis, ad assequendum hunc perfectio-
nis gradum: cor conservemus liberum,
inter servitutem negotiorum: eaque
inter curas maximas cura sit omnium
potior, divinum beneplacitum in o-
mnibus querere, & gloriam Dei. *Do-*
mine, inquit à Kempis, (a) *hoc opus est*
perfecti viri, *numquam ab intentione*
calestium animum relaxare, & inter
multas curas quasi sine cura transire: non
more torpentis, sed prærogativâ quâdam
liberæ mentis, nulli creaturæ inordinatâ
affectione adhærendo. Ubi enim resi-
det affectus, ibi sentitur dolor. Quia
igitur rebus internis non afficimur,
hinc fit, ut desint lacrymæ ad damna
spiritualia deploranda, & lamenta inu-
tilia temporalium damnorum abundant.
De quo queritur idem autor: (b) *O*
Domine, inquit, *quousque venimus?*
Ecce damnum defletur temporale, pro
modico quæstulaboratur, & curritur, &
spirituale detrimentum in oblivionem
transit,

(a) lib. 3. c. 26. n. 1.

(b) lib. 3. c. 44. n. 2.

transit, & vix sero redditur. Quod pa-
rum vel nihil prodest attenditur: &
quod summè necessarium est, negligenter
præteritur. Quia totus homo ad externa
defluit: & nisi citò resipiscat, libens in
exterioribus jacet. Hæc de Compun-
ctionis impedimentis sufficient, ad
motiva ejus veniamus.

C A P U T VIII.

*De Motivis Compunctionis, & dol-
oris de peccatis: & de Punto
quinto Examinis.*

LOquendo generaliter, hæc Motiva
duo sunt. Primum est timoris,
ex multitudine, & gravitate peccatorum,
pœnarumque consideratione: & hoc
proprium est incipientium. Secundum,
amoris; ex desiderio placendi Deo
propter se, & propter beneficia ab illo
percepta. Amor hic, cum accenditur,
erumpit in desideria inflammata visio-
nis divinæ, & unionis cum summo
bo-

bono per nexus indissolubiles æternæ caritatis: atque hæc compunctio propria est perfectis. Hæc duo motiva, ut Gregorius docet, significata sunt per duo illa altaria, quæ Moyses jubente Domino, coram tabernaculo extruxit.

„ (a) In tabernaculo fœderis duo alta-
 „ ria fieri à Domino iussa sunt, ado-
 „ lendis scilicet thymiamatibus unum,
 „ alterum comburendæ carnis. Primum
 „ altare foris erat, secundum intrà
 „ Sancta Sanctorum. Altare ergò pri-
 „ mum compunctio timoris est: altare
 „ secundum, compunctio amoris. Illud
 „ quippè peccata lugentium est: illud
 „ verò æterna gaudia totis desideriis
 „ inhiantum. Illius lapides, recogi-
 „ tationes peccatorum: hujus lapides,
 „ meditationes perennium gaudio-
 „ rum. “ Explicatius alibi hæc propo-
 nit idem S. Pater, additis rationibus
 & expressionibus ab experientia fervo-
 reque proprio promanantibus. (b) „ In
 „ multas species, inquit, compunctio
 „ divi-

(a) *In caput 14. 35. libri. 1. Reg.*

(b) *Lib. 3. Dial. c. 34.*

„ dividitur, quandò singulæ quæque
 „ pœnitentibus culpæ planguntur....
 „ Principaliter verò compunctionis
 „ genera duo sunt. Quia Deum si-
 tiens anima prius timore compungi-
 tur, post amore. Prius enim sele
 in lacrymis affigit, quia dum gra-
 vitatem malorum suorum recolit,
 pro his perpeti æterna supplicia
 pertimescit. At verò cum longâ
 mœroris auxietate fuerit formido
 consumpta, quædam jam de præ-
 sumptione veniæ securitas nascitur,
 & in amore cœlestium gaudiorum
 animus inflammatur. Et qui prius
 flebat, ne duceretur ad supplicium;
 postmodum amarissimè flere incipit,
 quia differtur à regno. Contempla-
 tur etenim mens, qui sint illi An-
 gelorum chori, quæ ipsa societas
 beatorum spirituum, quæ majestas
 æternæ visionis Dei, & amplius
 plangit, quia à bonis perennibus
 deest, quam flevit prius cum mala
 æterna metuebat. Sicque fit, ut
 perfecta compunctionis formidinis,
 tradat

„ tradat animum compunctioni dilectionis. „ Juxta hanc doctrinam Gregorii , facilius compunctione tangentur, qui timoris, & amoris usu fuerit magis exercitatus. Dolorem enim culparum facile sentiet, qui damna sua metuit, lucrum suum amat, & super omnia Dei sui obsequium, & gloriam concupiscit.

Notandum verò , Compunctionis materiam, quandò nascitur ex timore, ordinariè esse peccata, vel præsentia , vel præterita, quæ periculum creant damnationis; itemque culpas veniales, præsertim frequentiores, & deliberatas : tum quia poenæ purgatorii gravissimæ his respondent, tum etiam quia disponunt ad mortale, & consequenter ad damnationem. At in animabus perfectioribus , quandò compunctio jam nascitur ex amore , materia ordinaria sunt peccata præterita , etsi condonata existimentur ; quia semper dolent , Deum his offendit fuisse: item, peccata aliena, tum quia Deum offendunt, tum quia proximo damnum afferunt , item

ixque
itur....
ictionis
um si-
pungi-
m sele-
n gra-
ecolit,
pplicia
longa
rmido
præ-
scitur,
iorum
i prius
icium;
incipit,
mpla-
i An-
societas
aestas
aplius
nibus
mala
t, ut
linis,
tradat

item imperfectiones propriæ, negligentiæque præsentes; quia vident non esse se, quod tamen esse desiderant, a Dei gloriam: item beneficia divina quibus non responderunt ex debito suo item exilium hujus vitæ quod protrahuntur, & cælestis patriæ securitas quod differtur: imò sola cogitatio, sic adhuc posse ut Deum offendant, Dilectio suo priventur. Hos, qui statim hunc contigerunt, afflitit compungit que magis, quam alios primum inchoantes affligat compungatque peccatum ipsum, Deique jactura. Ad hanc igitur capita reducirur doloris, & compunctionis materia ordinaria, sive illam timor eliciat, sive amor. Timor enim dolorem generat propter periculum damnationis; amor verò Dei, & proximi, dolere facit de peccatis nostris & alienis, quia Deum dilectum offendunt, & malum gravissimum proximo afflidunt; & quia hactenus destituimus virtutum perfectione, quam & divina bonitas meretur, & nos Deo debemus. Dicenda nunc aliqua de ratione, quod motiva

, neglig.
lent no
erant,
divina
bito su
protrahi
itas qu
o, fie
dant, l
ui statu
apung
num in
le pecc
Ad ha
& com
ivè illan
nor enim
ericulum
& prox
ostris &
endunt
no affe
ituimur
z divina
ebemus
ie, qui
motiva

motiva Compunctionis ex capitibus
jam dictis de promenda sint, secundum
doctrinam S. Chrysostomi, qui de
Compunctione fusè scribit in libris su
per hoc argumento.

Ante omnia, *Materia justi doloris*,
 Et internæ compunctionis sunt peccata
 Et vitia nostra, quibus ita involuti
 jacemus, ut raro cœlestia contemplari
 valeamus, inquit à Kempis. (a) Mo
 rivum hoc eleganter prolequitur Chry
 sostomus, ab exemplo illorum, qui
 uxorem, maritum, aut liberos defun
 ctos deplorant. (b) “ Requiramus,
 ” inquit, à lugentibus, istos dico pro
 ” charorum suorum amissione lugentes,
 ” & in egestate positos, & non qua
 ” lescumque homines, sed illos ipsos
 ” potentes & divites, & in deliciis
 ” agentes, qui ventri & voluptati vi
 ” vunt, qui prandia usquè ad vesperam,
 ” cœnas in medium noctis extendunt,
 ” qui aliena diripiunt, & propria pro
 ” fundunt: istos ipsos interrogemus,

E

„ si

(a) lib. 1. c. 21. n. 4.

(a) *De Compunc. l. 1. in fine.*

„ si quando aut unicum pater filium
 „ aut uxor erectum citò plorat man
 „ tum ; quomodo , velut fulmin
 „ quodam i&t;a animâ , aufugiunt con
 „ tinuo , nec usquam apparent omni
 „ illæ molles & dissolutæ deliciæ . Nu
 „ quam ventris cura aut sollicitud
 „ carnis habetur : sed acerrimæ cont
 „ nentiaz introducitur philosophia
 „ abstinetur ab omnibus , aguntur ei
 „ tensa jejunia , juges vigiliæ , hum
 „ requiescit , summum silentium
 „ quies magna , humilitas ultima
 „ mansuetudo ineffabilis , miseration
 „ immensa . Etiamsi auferantur o
 „ mnia , etiamsi diripientur , nihil pr
 „ his animus curat , nihil movetur
 „ etiamsi igne concrementur universa
 „ & census pariter cum domibus perire
 „ non indignatur , non irascitur .
 Dein post allatas rationes causasqu
 tantæ mutationis , sic pergit : " Un
 „ sola cogitatio , unus intuitus imago
 „ defuncti est . Ille vultus ante oculos
 „ ponitur ; ille aspectus menti atque
 „ animo exhibetur , ille ei cibus , ille
 „ potus

filium
 at man
 fulmin
 unt con
 nt omni
 iæ. Nu
 llitudi
 & cont
 sophia
 untur e
 , hum
 entium
 ultima
 niserati
 ntur o
 nihil po
 rovetur
 univer
 is peren
 scitur.
 ausasque
 " Uni
 is imag
 te ocul
 ti atque
 us, ill
 " potus
 „ potus est. Quod si somnus fuerit,
 „ somnia inde ducuntur: ibi omnis
 „ requies, ibi omne solatium, ibi
 „ gloria, ibi divitiæ, ibi potentia,
 „ ibi omnes deliciæ collocantur. Sic
 „ oportebat & nos salutem nostram
 „ lugere perditam, atque animam no
 „ stram mortuam lamentari, ut nihil
 „ amplius dicam. Exhibeamus ani
 „ mæ nostræ, quod illi exhibent car
 „ ni alienæ. An non extremæ misé
 „ riæ est, ut hi quidem qui filios aut
 „ uxores lugent, ad nihil aliud occu
 „ pent mentem suam, nisi ut defun
 „ ctos suos quasi intueantur, & illos
 „ semper animo, & cogitatione con
 „ spiciant? nos verò, quibus salus
 „ mortua, & regni cælorum spes ex
 „ tincta est, omnia magis quam hoc
 „ cogitamus. „ Hucusque Chrysosto
 mus, ex cuius eloquenti stylo, & si
 militudine quam proponit, datur col
 ligere, pro meditatione de peccatis
 compositionem loci perdoneam esse,
 cernere animam nostram in corpore
 corruptibili velut cadaver in sepulcro.

Secundò, Motivum justi dolori etiam sunt peccata, & calamitates proximi: quod nemo negabit, qui aliquo sinceræ caritatis affectu tangitur. Liquet hoc ex ipsius Christi exemplo qui flevit super civitatem Jerusalem recognitans ejus culpas, & earum pernas imminentes. Flevit itidem super Lazarum mortuum, cuius mors corporalis figura erat animæ mortuæ per peccatum. Et verò certum est eos, qui luce cælesti illustrati cognoscunt rerum præsentium vanitatem, & futurorum veritatem, affligi animo, quando vident usqueadè inverti omnia in hoc mundo: tantam esse Dei oblivionem, tantum spiritualium æternarumque rerum contemptum, tam effrenen possessionum temporalium sitim, dissolutionem tantam in omni generi voluptatum, tantam libertatem peccandi. Audiamus Chrysostomum super hoc, qui has temporum suorum calamitates deplorans, propheticè loquitur de temporibus etiam nostris (4)

, Tan.

(a) *De Compunct. lib. I. initio*

dolori
 tes pro-
 ui aliquo-
 ur. Li-
 templo
 usalem
 am pa-
 n supe-
 oris cor-
 uae pe-
 st eos,
 noscun-
 & futu-
 , quan-
 nnia in
 oblivio-
 narum
 ffrauen
 o, dil-
 genera-
 peccan-
 i supe-
 n cala-
 loqui-
 tris (4)
 Tan-
 o

Tantam malorum labem , tantaque
 videmus quotidiè flagitia cumulari :
 quæ si velis considerare per singula,
 numquam poteris à lacrymis tempe-
 rare. Sic enim omnia confusa , sic
 sunt cuncta resoluta , ut ne vesti-
 gium quidem virtutis usquam videas,
 nequitiâ verò & luxuriâ repleta esse
 cuncta perspicias. Et quod est in-
 felicius ; perurgentium nos malo-
 rum jam nec ipsi sensum capimus ,
 nec aliis præbemus , nec alias mo-
 nemus : sed sumus velut corpus ,
 extrinsecus quidem vestimentis ad-
 ornatum , intrinsecus verò tabe-
 pessimi languoris absumptum. Et
 contingit nobis , quod illis solet ,
 qui vel phrenesim patiuntur , vel
 mente capti sunt : à quibus cum
 multa turpia , & periculosa vel dicantur ,
 vel etiam gerantur , nec puden-
 ris tamen aliquid , nec pœnitudinis
 capiunt ; quinimò & magnifici si-
 bi ac sapientiores sanis videntur ac
 sapientibus. Ita & nos , cum om-
 nia quæ sanitati contraria sunt ge-

„ ramus : nec hoc ipsum quidem
 „ quod deest nobis, sanitatem nomi-
 „ namus. At enim, si fortè in cor-
 „ pore parum aliquid morbi pulsaverit
 „ statim & medicos adhibemus, &
 „ pecunias profundimus, & omn
 „ obſervantiā quod competit gerimus
 „ nec prius ceſſatur, quam quæ mo-
 „ leſta ſunt mitigateur. Anima ver
 „ cum quotidiè vulneretur, cum pe-
 „ ſingula lanietur, uratur, præcipi-
 „ tur, & modis omnibus pereat: ne
 „ parva quidem pro eâ nos cura folli-
 „ citat. Sed horum omnium cauſa
 „ illa eſt, quod omnes pariter hic
 „ morbus obtinuit. Et tamquam si
 „ accidat, multis ſub uno morbo
 „ languentibus præſto eſſe neminem
 „ ſanum, certum eſt quod omnes pa-
 „ riter corrumpat, & abſummat incuria,
 „ dum nemo eſt qui vel opportuna
 „ præbeat, vel importuna prohibeat:
 „ ita & in nobis, dum nemo ſanus
 „ eſt, ied omnes languemus, alii
 „ majore, alii minore ex parte, ne-
 „ mo eſt qui curet: omnes enim in-
 „ digent

„ digent curâ. „ Plura addit hic Doctor, sed hæc sufficiunt, ut liqueat quam uberem doloris, & lacrymarum materiam suppeditet corruptio morum hodierna, Dei oblivio, ejusque mandatorum contemptus. Cæcus est, qui hoc non videt: durus, qui non ingemiscit. Ex iisdem verò principiis oritur, non tangi peccatis suis, & non tangi alienis: utrumque enim à levitate cordis provenir. Causam doloris auget, quod culpas insequantur pœnæ, mundisque omnis, ut peccatis, ita castigationibus plenus sit: nequè tamen homines his moventur magis, quam culpis ipsis. *A plantâ pedis usque ad verticem non est in eo sanitas,* inquit Isaias: adduntur tamen peccaris peccata nova, cum jam Deus non habeat novas pœnas, postquam omni suppliciorum genere nocentes punivit. Quis talia spectans temperet à lacrimis? Omnem profectò humanitatem is exuisset, qui aulam ingrediens afflitis refertam, quorum alios Chirurgus ferro candente ustulat, alios pedibus,

E^z4. alios

alios brachiis mutilat , intèr omnium
ejulatus in risum solus prorumperet:
item ille , qui carcerem ingressus , in-
tereà dum tortor hos eculeo , hos tor-
mentis aliis afficit , nullum daret com-
patientis animi signum. Horum si-
milis videtur , qui non discruciatur in
hoc mundo , ubi vix reperias aliquem
qui nullam sentiat tribulationem , vel
propter pœnam peccati , vel propter
affectuum malorum medelam , vel
propter exercitium virtutis , vel pro-
pter meritorum incrementum. Hinc
verissimè à Kempis: (a) Bonus homi
sufficiet invenit materiam dolendi &
flendi : sive enim se considerat , sive di-
proximo pensat , scit quia nemo sine tri-
bulatione hic vivit.

Tristitia de malis alienis à virtute
caritatis profluit : quandò autem cari-
tas Dei in nobis perfecta est , dolorem
insuper excitant culpæ propriæ , etiam
tunc cum præsumimus per Dei miseri-
cordiam has remissas extinctasque esse.
Neque enim jam affligitur anima prop-
ter

(a) Lib. I. c. 21. n. 4.

ter damnum quod à peccatis resultat,
sed propter Deum à se offendum. Et
pro mensura amoris & cognitionis quid
mereatur Deus, & quid Deo nos de-
beamus, augetur hujus offensionis do-
lor & pudor. Longèque abest ut sen-
sus iste imminuatur, ex eo quod spe-
remus peccata remissa esse: vel ex hoc
ipso enim tantum incrementi sumit,
quanto minor jam subest ratio offen-
dendi, majorque amandi illum, qui
cum in potestare haberet injuriam sibi
illatam vindicare pœnis æternis, tantâ
bonitate illam condonat. Ita ut, quem-
admodum hæc divina miseratione be-
neficiis ejus minoribus annumeranda
non est: ita etiam fortasse sit ex stimu-
lis fortioribus, qui incitant ad dolo-
rem. Ex quo enim alio fonte prosili-
re potuit rivus ille lacrymarum, qui ex
oculis S. Petri usque ad vitæ exitum æ-
que copiosè profluxit, atquè si deli-
ctum ejus adhuc recens fuisset? Opor-
„ tebat, inquit Chrysostomus, (a)
„ non solum scire & confiteri, quia

E 5 „ multa

(a) *De Compunc. l. I. circa fin.*

„ multa in nobis delicta sunt: verum
 „ & unumquodque peccatum, & ma-
 „ jus, & minus, quasi in libro, ita
 „ in corde habere descriptum: idque
 „ frequentius recensere, atque anti-
 „ oculos ponere, & hæc tamquam
 „ nuper admissa lugere. Ita enim &
 „ animæ arrogantiam frangeremus
 „ frequentius eam de malis suis & vi-
 „ tiis commonentes; & cautela nobis
 „ ne ultrà in eadem delicta incidere
 „ mus, acrior nasceretur.... Etenim
 „ licet reatu absolvamur, peccata tu-
 „ men priora si ducantur ante oculos,
 „ sufficienter incutere possunt animæ
 „ verecundiam, & provocare eam ad
 „ amorem ejus, qui tam multa & tam
 „ magna concessit Oportet
 „ ergo recordari nos priora delicta
 „ etiam ea pro quibus veniam conse-
 „ cuti sumus: & intuentes quam in-
 „ gentem modium debiti nobis remisso
 „ Deus, & amplius eum diligere, &
 „ verecundiam pudoremque concipe-
 „ re, atque ex his corde compun-
 „ gi., Ita Chrysostomus: declarans in-
 „ super

super motiva quibus perfecti ad compunctionem excitantur, etiam de defectibus minimis & quotidianis. Sic enim pergit: „Sufficit enim sanctis & magnis, sicut & vos estis (scriebat hæc ad Monachos, quorum sanctitatem extollit,) ad compunctionem cordis recordari divina beneficia: & operum vestrorum gloriam, non vobis ipsis assignare, sed Deo. Sufficit, sicubi vel parum aliquid vos latuit, quanto vos magni estis, tantò id velut à magnis viris commissum gravius judicare. Sufficit considerare illorum vitas, qui summam sanctitatis & justitiae regulam servarunt, & per omnia placuerunt Deo. Sed & naturam peccati cogitare velocem, rapidam, subreptivam: & ob hoc incerta esse quæ futura sunt, & valdè dubia, & tam periculosa, ut ea etiam magnus ille metuat Paulus. Hoc enim indicat, cum dicit se timere, ne forte cum aliis prædicarit, ipse reprobus fiat „Et iterum cum ait: “Qui se putat stare,

E 6.

„videat

„ videat ne cadat Vobis ergo
 „ majoribus ista sufficient : nobis au-
 „ tem cum his adhibenda sunt etiam
 „ alia medicamenta fortiora , & qua-
 „ possunt destruere quidecim arrogan-
 „ tiam , inferere vero dolorem cordis
 „ & animi mœrorem .

Ex toto hoc discursu , quem Chry-
 sostomus ferè dictavit , sequitur , nul-
 lo in statu esse aliquem , dummodo
 seipsum non negligat , qui non habeat
 materiam copiosam , motivaque urgen-
 tia compunctionis : & in hanc rem ei
 quolibet capite prædicto , puncta qua-
 dam sive considerationes in promptu
 habendas esse , quæ veluti pondere
 quoddam levitatem vanamque lætitiam
 suppressant , (quæ à Chrysostomo *ar-
 rogantia* dicitur ;) unaque sanctam tri-
 stitiam , dolorem pium , lætitiam spi-
 ritualem ingenerent . Ad hunc mo-
 dum dispositus , facili modo movebitur
 ad culparum dolorem : quantoque
 dolor fuerit major , tanto firmius erit
 propositum emendationis , sive ultimum
 hujus exercitii punctum , & exami-
 nis

nis fructus præcipuus, ut potè sinè quo-
puncta omnia cetera in ictitum cadunt.
Ut quid enim puncto secundo petitur
gratia ad notitiam peccatorum, nisi ut
emendentur? Ut quid excutimus pun-
cto tertio cogitationes, verba, &
opera per horas singulas, nisi ad hoc
ipsum? Ut quid puncto quarto de pec-
catis dolemus serio & cordatè, nisi ut
peccata non redeant? Memoria verò
beneficiorum divinorum & gratiarum
actio, quam adhibemus puncto primo,
huc spectat, ut collatâ cum his benefi-
ciis immensis ingratitudine nostrâ, do-
lor augeatur. Dolor autem verus non
est, nisi propositum emendationis an-
nexum habeat, quo nos deducit pun-
ctum quintum. Quis enim verè dolet,
qui doloris objectum non statuit repu-
diare posthac? Patet igitur priora pun-
cta quatuor referri ad quintum, velu-
ti ad Examini animam, sinè quo cete-
ra vitam non habent. Atquè ut loqua-
mur generaliter, fructus præcipuus
quem in Exercitiis suis S. P. intendit,
in proposiris sive actibus voluntatis si-

E 7 tus

tus est: & similiter fructus totus Examinis, (qui sanè permagnus est) in dolore & proposito emendationis consistit. Dolor si est verus, causa propositi est; & propositum si est solidum probat veritatem doloris. Hinc Chrysostomus emendationem vitæ omnem morumque reformationem compunctioni adscribit: compunctioni inquam quæ & dolorem involvit, & propositum. Sic enim ait: (a) " Sola est cor-
 , dis compunctio, quæ facit animam
 , horrefcere purpuram, desiderare
 , cilicum, amare lacrymas, fuger-
 , risum. Sola est, inquam, com-
 punctio, quæ sicut ignis omne ani-
 mæ vitium perurit & adimit, &
 , quantacumque in cā repererit mala,
 , abstergit universa. & penitus dele-
 , Concupiscentiarum flamas si inve-
 nerit, ut fluvius inundans extinguit,
 , & enecat: curarum multitudines,
 , & perturbationes si videat, velu-
 , flagello quodam exturbat, & efflu-
 , gat, & procul esse à domiciliis ani-

(a) *Ibid. lib. 2. ante med.*

[„] mꝝ

us Ex-
 est) in
 nis con-
 ifa pro-
 solidum
 ac Chry-
 omnem,
 ompun-
 inquam
 proposi-
 est cor-
 animam
 esiderare
 fuger-
 , com-
 ne ani-
 nit, &
 it mala,
 us delet-
 si inve-
 tinguit,
 udines,
 , velu-
 & efflu-
 liis ani-
 , ma-

mæ jubet. Ac sicut pulvis non po-
 test stare antè faciem venti; ita ni-
 hil malarum cogitationum in animâ
 residere potest, ubi compunctio
 cordis affuerit. „ Et deinde: (a)
 „ Hæc igitur causa est, quod malis
 addimus mala, dum priorum me-
 moria non permanet, nec dolor
 aliquis inuritur pro conscientiâ de-
 licti Et sic consuetudine con-
 temnendi, dum de præteritis dolor
 nullus est, facilius supervenientibus
 malis locum damus. Quod si om-
 nis ex animâ stimulus auferatur, &
 cuncta ei securitatis fræna laxentur,
 quis eam post hæc tenebit, aut quis
 eam de præcipitiis revocabit? Quid
 prohibet, ubi nihil metuitur, ubi
 nihil verecundiæ, nihil pudoris ad-
 mittitur, ut non in omnes perditio-
 nis foveas demergatur? Pro his ergò
 lugent Sancti, & gemitus suos con-
 ferunt in conspectu Dei. „ Sic
 ille.

Notandum hic etiam, ad punctum
quin-

(a) *Ibid. circa fin.*

quintum sive propositum emendationis
pertinere res duas. I. Curandum est
cognoscamus, tum radices culparum
internarum, ut evellantur; tum etiam
illarum occasiones, (si exteriōres ali-
quæ sunt,) ut tollantur; ab his enim
pendet effectus emendationis, quam
proponimus. Quâ ratione culparum
radix dignosci possit, dicetur in Tra-
tatu de Examine particulari. Certum
enim est unumquemque, secundum
naturæ suæ propensionem & consuetu-
dines, vitiolis quibusdam affectibus
subjacere: ex quibus veluti radicibus
ceteri defectus pullulant. Certum est
similiter, occasiones quasdam externas
non raro occurrere, in quibusquisque
experitur sc̄ vel cespitare, vel cadere.
Proponenti autem emendationem, in-
cumbit in occasiones istas inquirere, si
bique illarum fugam indicere. Quem
enim usquè adeò hebetem reperias,
qui cum indentidem cespitat vel cadit
quoties domo egreditur, non attendat
ad hujus infortunii causam? Quis non
adhibet oculos, & manus, ut illam

amo-

dationis
im estu
ilparun
n etiam
res all
is enim
, quam
ilparun
in Tr
Certum
undum
nsuetu
ectibus
dicibus
tum est
xternas
juisque
cadere
m, in
ere, si
Quem
erias
l'cadit
tendat
is non
illam
amo-

amoveat? II. Ad hoc propositum spe-
ctat etiam afflictio corporis quædam,
quæ serium emendationis propositum
comitetur. Hanc admirabilis omnino
virtutis esse, sentient recidivi.

Denique observationem meretur,
quam mira sit Examinis utriusque, tam
Generalis quam Particularis conspira-
tio. Ubi enim alterum desinit, alte-
rum incipit: ut emendationem perfe-
ctam, quam intendimus, consequa-
mur. Generale enim incipit ab in-
quisitione, & desinit in proposito.
Particulare verò incipit à proposito,
quia mane, primo tempore, circè ob-
jectum suum proponit: meridie verò,
& vesperi, secundo tertioque tempo-
ribus, inquirit in defectus adversus
propositum commissos, ut hoc firmius
firmiusque servetur. Ex quo colli-
gitur, modum ordinemque horum
Examinum postulare, ut Generale
præcedat, & Particulare subsequatur.
Inquirendum enim prius in defectus
omnes cum proposito emendationis:
& dein eligendus defectus particula-
ris,

(114)

ris, quem veluti caput & radicem ceterorum esse comperimus, ut circa hunc concipiatur propositum speciale quod per inquisitionem multiplices roboretur. Hoc cum ita sit: cur u men S. P. in libello Exercitiorum Examen particulaire Generali præmisserit, dicetur ubi de proposito Examinis particularis. Nunc à formam Examinis Generalis ad ejusdem materiam transeamus.

TRA